

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Західноукраїнський національний університет

Кафедра обліку і оподаткування

Довгань Арсен Андрійович

Облік, оподаткування та аудит зовнішньоекономічної діяльності /

Accounting, taxation and audit of foreign economic activity

Спеціальність - 071 Облік і оподаткування

освітньо-наукова програма – Міжнародний облік

кваліфікаційна робота за освітнім ступенем «магістр»

Виконав:

студент групи ОМОм-21

А.А. Довгань

Науковий керівник:

к.е.н., доцент, Н. В. Починок

Кваліфікаційну роботу

допущено до захисту:

«__» _____ 20__р.

Завідувач кафедри

ТЕРНОПІЛЬ - 2025

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА АУДИТУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	7
1.1. Сутність та ключові аспекти зовнішньоекономічної діяльності	7
1.2. Основні форми зовнішньоекономічної діяльності: характеристика та класифікація.....	12
1.3. Законодавче регулювання обліку, оподаткування та аудиту зовнішньоекономічної діяльності	18
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	25
2.1. Організація бухгалтерського обліку імпортно-експортних операцій.....	25
2.2. Аналіз обсягів, динаміки та структури зовнішньоекономічних операцій підприємств.....	34
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВОГО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	45
3.1. Стратегії вдосконалення обліку та управління зовнішньоекономічною діяльністю.....	45
3.2. Підвищення ефективності внутрішнього аудиту зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві.....	50
ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60
ДОДАТКИ	

ВСТУП

Актуальність теми дослідження обумовлена необхідністю удосконалення ефективного ведення зовнішньоекономічної діяльності, який є важливим викликом для суб'єктів господарювання не лише в Україні, але і в усьому світі. Цей вид діяльності, яка не обмежується кордонами однієї країни, а відбувається в сучасному швидкозмінному глобальному економічному середовищі. Оскільки, визначене середовище характеризується достатньо високим рівнем конкуренції, суворими вимогами до якості товарів і послуг, а також "правилами гри", які постійно змінюються, і згідно яких підприємства повинні безперервно аналізувати свою діяльність і шукати перспективні шляхи її вдосконалення.

Ключовим елементом наукових досліджень у цьому напрямку є вивчення найсучасніших концепцій сутності зовнішньоекономічної діяльності та аналіз особливостей її регулювання. Варто підкреслити, що значна кількість українських вчених зосереджує свою увагу на цій тематиці в різноманітних площинах. Серед них зокрема О. Акименко досліджує формування механізму сучасного регулювання зовнішньоекономічної діяльності як важливої передумови розвитку експортоорієнтованого виробництва [1]; В. Васюренко вивчає фінансове регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання [5]; А. Мінченко й А. Мазур присвятили своє дослідження актам міжнародного права, які регулюють зовнішньоекономічні відносини, та їх співвідношенню з актами національного законодавства України [22]; Д. Приймаченко й Д. Приймаченко у своїй статті виявляють колізії правового регулювання механізму реалізації міжнародних зобов'язань України в сфері зовнішньоекономічної діяльності [30]; В. Огородник досліджує вплив нетарифного регулювання ЗЕД на соціально-економічний розвиток [25]; Л. Титаренко вивчає сучасні виклики та перспективи міжнародної економічної політики України [32] та багато інших.

Визнаючи важливість наукових досягнень та їх практичну цінність, які сформували ґрунтовну теоретико-методологічну базу для здійснення суб'єктами господарювання зовнішньоекономічної діяльності, слід підкреслити, що сучасні наукові дослідження в цій галузі ще не досягли достатнього розвитку. Зокрема в сучасних умовах постає необхідність подальших наукових пошуків напрямів удосконалення облікових аспектів здійснення ЗЕД, що зумовило вибір теми магістерського дослідження.

Сучасні системні перетворення в Україні, що включають формування повноцінного ринкового середовища та демократизацію суспільного життя, є першочерговою умовою для активізації та підвищення ефективності міжнародної економічної діяльності як на державному, так і на рівні окремих суб'єктів господарювання. У цьому контексті транснаціоналізація національної економіки набуває особливого значення, оскільки її успішне впровадження покликане суттєво підвищити міжнародну конкурентоспроможність України та, як наслідок, окреслити глобальні перспективи її подальшого розвитку.

У сучасних умовах, облік, контроль та аналіз розрахунків у міжнародній діяльності вимагають впровадження нових, сучасних методик та інноваційних облікових інструментів. Їхнє ефективне застосування є запорукою забезпечення високого рівня контролю за повнотою використання коштів та належним виконанням зобов'язань перед іноземними контрагентами.

Об'єкт дослідження – порядок обліку, оподаткування та аудиту зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві ТОВ «Водаленд Індастрі».

Предмет дослідження – методи та процедури ведення ЗЕД, а також економічні відносини, що формуються в процесі її реалізації.

Мета роботи – комплексне обґрунтування теоретико-методичних та практичних засад організації обліку, оподаткування та аудиту ЗЕД підприємств. На основі проведеного аналізу передбачається розробка дієвих практичних рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності зовнішньоекономічної

діяльності суб'єктів господарювання, а також визначення перспективних напрямів їх подальшого розвитку в умовах трансформаційних процесів.

Завдання дослідження:

- систематизувати та узагальнити теоретичні основи зовнішньоекономічної діяльності, включаючи її економічну сутність, класифікацію та зміст розрахунків у міжнародній сфері;
- здійснити аналіз чинної методики обліку та оподаткування розрахунків у міжнародній діяльності;
- розробити та обґрунтувати напрямки оптимізації розрахунків та оподаткування у міжнародній діяльності підприємств;
- детально охарактеризувати специфіку обліку та оподаткування розрахунків у міжнародній діяльності на прикладі досліджуваного підприємства;
- дослідити та оцінити особливості аналізу розрахунків у міжнародній діяльності підприємства;
- здійснити комплексний аналіз зовнішньоекономічної діяльності підприємства для виявлення її ефективності та потенціалу розвитку.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених завдань застосовувались методи аналізу, синтезу, порівняння, абстрактно-логічний, економіко-статистичний, графічний та фінансово-економічний аналіз.

Практична значущість. Результати дослідження мають практичне значення для підприємств, надаючи конкретні рекомендації щодо покращення фінансового стану та ефективного ведення обліку, аудиту й оподаткування зовнішньоекономічної діяльності.

Наукова новизна і практична значущість отриманих результатів
Практична значущість одержаних результатів полягає у розробці конкретних, науково обґрунтованих рекомендацій, які можуть бути імплементовані в діяльність вітчизняних підприємств, що здійснюють зовнішньоекономічну діяльність. Запропоновані підходи та інструменти сприятимуть покращенню фінансового стану компаній, підвищенню прозорості та достовірності облікової

інформації, оптимізації податкового навантаження, ефективному веденню обліку та аудиту зовнішньоекономічної діяльності, а також мінімізації ризиків, що в сукупності забезпечить сталий розвиток суб'єктів господарювання на міжнародній арені.

Обсяг та структура кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота має традиційну структуру, що включає вступ, три основні розділи, висновки та пропозиції, а також додатки. Основний зміст викладено на 64 сторінках друкованого тексту, а також містить таблиці та рисунки. Список використаних джерел налічує 38 найменувань.

Апробація результатів роботи та публікації. За результатами кваліфікаційної роботи опубліковано наступні наукові праці:

1. Тези. Особливості та складові обліку міжнародних операцій суб'єктів господарювання. Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (26-27 вересня 2024р., м. Тернопіль). Том 2. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. С. 49-51
2. Тези. Вплив міжнародних стандартів фінансової звітності на організацію обліку зовнішньоекономічної діяльності в Україні.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ, ОПОДАТКУВАННЯ ТА АУДИТУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Сутність та ключові аспекти зовнішньоекономічної діяльності

Під впливом глобальних економічних процесів сучасна світова економіка розвивається швидкими темпами, що супроводжується зростаючою взаємодією та взаємозалежністю між країнами. Сьогодні жодна країна не здатна забезпечити ефективний розвиток своєї національної економіки без залучення зовнішнього сектору.

Системна трансформація української економіки виступає ключовим чинником формування та подальшого розвитку ефективної моделі міжнародних економічних відносин країни. Цей процес, що передбачає глибокі структурні зміни та інтеграцію у світовий економічний простір, є необхідною передумовою для оптимізації взаємодії України із зовнішнім світом.

«Зовнішньоекономічна діяльність – це важливий елемент механізму управління зовнішньоекономічними відносинами, що в умовах сьогодення відновлюють економічні зв'язки з світовими суб'єктами господарювання. Дані зв'язки мають прояв у таких напрямках, як зовнішня торгівля, міжнародні організації, спільна діяльність на території країни або ж за її межами, іноземне підприємництво в Україні, виробниче кооперування, співпраця за умови розподілу продукції між партнерами або на компенсаційній основі, підрядна співпраця, лізинг, банківська справа, концесії, торгівля транспортними послугами, туризм тощо» [17].

«На думку деяких вчених, для того, щоб якісно та правильно трактувати поняття зовнішньоекономічної діяльності потрібно визначити її такі ознаки, як: наявність торгівлі на території держави та і за її межами, зростання рівня національної економіки держави, наявність взаємовигоди всіх сторін» [4].

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) є комплексною формою економічної взаємодії між суб'єктами різних країн. Узагальнюючи різні підходи до визначення цього поняття, можна виділити такі ключові елементи:

- міжсуб'єктні економічні відносини: В основі ЗЕД лежать складні взаємовідносини між вітчизняними підприємствами та їхніми іноземними партнерами. Ці відносини охоплюють широкий спектр операцій, починаючи від класичної торгівлі товарами та послугами, і закінчуючи прямими та портфельними інвестиціями, обміном технологіями, спільною виробничою кооперацією та іншими формами міжнародного співробітництва;

- стимулювання глобального економічного зростання: ЗЕД виступає каталізатором формування міцних та довгострокових економічних зв'язків між національними економіками, що, у свою чергу, є потужним стимулом для світового економічного зростання. Міжнародна торгівля, зокрема, дозволяє країнам спеціалізуватися на виробництві тих товарів і послуг, у яких вони володіють порівняльними перевагами. Це призводить до підвищення ефективності використання ресурсів, зростання продуктивності праці та зміцнення конкурентоспроможності як окремих підприємств, так і національних економік в цілому;

Ефективна ЗЕД базується на принципах взаємовигоди, тобто на тому, що обидві сторони отримують вигоду від співпраці. Крім того, вона здійснюється в рамках міжнародного законодавства, що забезпечує правову основу для міжнародних економічних відносин.

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) характеризується різноманітними формами та видами операцій, аналіз яких включає визначення їх суті, особливостей та цілей. Для повної характеристики цих операцій необхідно дослідити їх ефективність у діяльності підприємства. Ознаки ЗЕД можна відобразити на рис. 1.1.

Фундаментальною основою зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) є принцип рівності всіх її учасників перед законом та їхнє добровільне право на

вступ або неучасть у міжнародних економічних відносинах. Основними цілями ЗЕД виступають стимулювання національного економічного розвитку, оптимізація виробничих витрат шляхом їх порівняння на національному та міжнародному рівнях, а також системне підвищення загальної ефективності національної економіки.

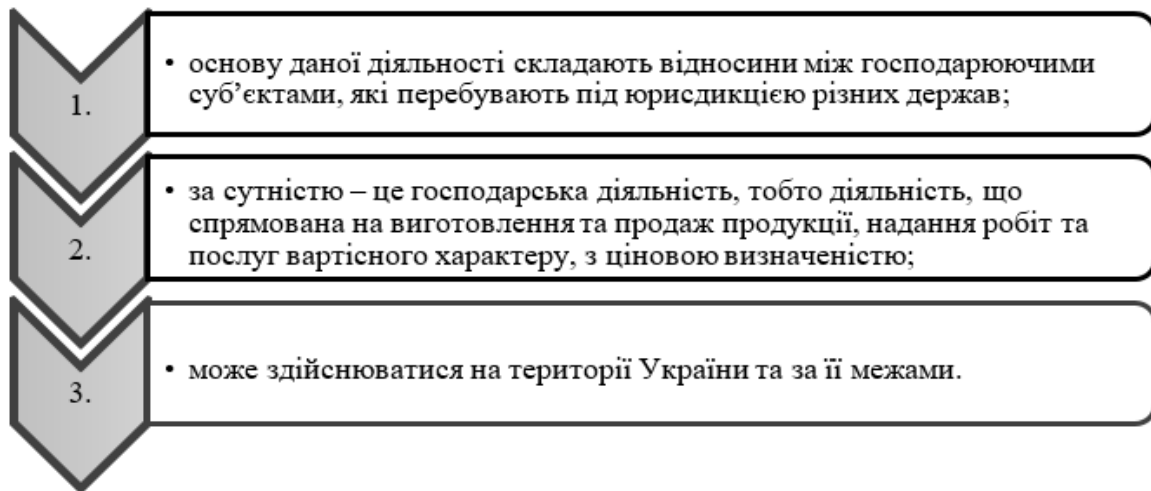

Рис. 1.1. Основні ознаки зовнішньоекономічної діяльності

Примітка. Сформульовано автором самостійно

В Україні зовнішньоекономічну діяльність регулюють такі нормативні документи:

- Закон України від 16.04.1991 року № 959-ХІІ «Про зовнішньоекономічну діяльність», зі змінами і доповненнями [12];
- Закон України від 23.12.1998 року № 351-ХІУ «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій в галузі [13];
- Митний кодекс України [21];
- Господарський кодекс України [8];
- Конституція України [19].

«Зовнішньоекономічна діяльність, яку здійснюють українські компанії, є невід'ємною складовою економіки держави. До причин, що спонукають підприємство займатися ЗЕД діяльністю, відносяться:» [28]:

- «нестабільність політичного та економічного становища в країні: погіршення інвестиційного клімату, низькі темпи економічного зростання;
- недосконалість національної законодавчої бази, що регулює комерційну діяльність;
- особливості ринку, такі, як: конкуренція, залежність від постачальників, якість та ціна;
- нестабільність національної валюти, можливість отримання прибутку в твердій іноземній валюті і компенсація коливань валютного курсу шляхом організації часткового виробництва і збуту у відповідних країнах;
- можливість придбання на зарубіжних ринках більш дешевих ресурсів, диверсифікація джерел постачання, зниження загального ризику шляхом їх віднесення на більший обсяг продукції, частина з яких виготовляється на власних зарубіжних фірмах;
- можливість отримання більшого прибутку від кращого використання виробничих потужностей;
- зростаючий попит потенційних зарубіжних клієнтів» [28].

Важливо також зазначити, що зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) в Україні відбувається у складній та динамічній взаємодії з численними факторами зовнішнього середовища. Ці макроекономічні, політичні, правові, технологічні та соціокультурні чинники, перебуваючи поза безпосереднім контролем окремих суб'єктів господарювання, суттєво впливають на їхню здатність успішно здійснювати міжнародну торгівлю, ефективно залучати іноземні інвестиції та будувати стабільні партнерські відносини з іноземними контрагентами.

Основні фактори зовнішньоекономічного середовища, що мають вплив на розвиток ЗЕД в Україні:

Геополітичні фактори - міжнародні відносини, політична стабільність у регіоні, а також безпекова ситуація мають безпосередній вплив на торговельні потоки та інвестиційну привабливість України; Військова агресія росії проти

України є найбільш суттєвим негативним фактором, який значно обмежує можливості ЗЕД

Економічні фактори - стан світової економіки, коливання цін на сировинні товари, валютні курси та рівень інфляції визначають умови для експортно-імпортних операцій.

Правові фактори - митне та податкове законодавство, торговельні угоди та міжнародні норми регулюють умови ведення ЗЕД, проте процес адаптації українського законодавства до норм ЄС створює нові можливості та виклики для підприємств.

Технологічні фактори - впровадження сучасних технологій дозволяє оптимізувати логістику, виробництво та комунікацію з іноземними партнерами.

Екологічні фактори - глобальні зміни клімату, також впливають на сільськогосподарський сектор, який є важливим для експорту України.

«Проте, зовнішньоекономічна діяльність, зазвичай, пов'язана з транспортними перевезеннями, подоланням великих відстаней. Останніми роками це все відбувалося значно простіше, ніж раніше, адже помітний чи малий прогрес у галузі комунікацій, передавання інформації, пошуку транспорту. Проте, від 24 лютого 2022 року ситуація значно погіршилася через повномасштабне вторгнення країни агресора. Багато доріг з обмеженим рухом, закритий доступ до портів, нестача палива та ще багато інших факторів зумовлених війною безпосередньо впливають на зовнішньоекономічні відносини» [27].

В Україні створено достатньо сприятливі умови для ведення зовнішньоекономічної діяльності, що виражається у значній лібералізації регуляторного середовища. Підприємства отримали широкі можливості для визначення свого правового статусу, вибору оптимальних форм і методів зовнішньоекономічної діяльності, формування стратегії розвитку, цінової політики та інших ключових аспектів міжнародного співробітництва.

Для забезпечення успішної та сталої роботи на міжнародній арені український бізнес повинен не лише враховувати, а й проактивно адаптуватися до динамічних трансформацій у зовнішньому середовищі. Це вимагає глибокого розуміння глобальних економічних тенденцій, геополітичних зрушень, технологічних розробок та еволюції споживчих вподобань. Ефективна адаптація передбачає постійний моніторинг ринків, гнучке переформатування бізнес-процесів, стратегічні інвестиції в інновації та діджиталізацію, а також постійний розвиток компетенцій персоналу. Лише за такого комплексного підходу український бізнес зможе не лише мінімізувати потенційні ризики, а й ефективно використати нові можливості для посилення конкурентних позицій та забезпечення довгострокового зростання.

1.2. Основні форми зовнішньоекономічної діяльності: характеристика та класифікація

Зовнішньоекономічна діяльність (ЗЕД) є ключовим інструментом реалізації міжнародних економічних відносин, що відображає рівень інтеграції суб'єктів господарювання у світову економічну систему. Функціонально її можна розглядати і як складову зовнішньоекономічних відносин, і як самостійну сферу комерційної та виробничої діяльності підприємств з усіма притаманними їй особливостями та механізмами регулювання.

Сучасна економічна література містить численні класифікації зовнішньоекономічної діяльності, що підкреслює її багатогранність. Вибір критеріїв, таких як напрямок (експорт, імпорт), предмет (товари, послуги), регіональні особливості або засоби платежу, визначається цілями дослідження. Така різноманітність класифікаційних підходів надає можливості для більш глибокого аналізу зовнішньоекономічної діяльності та виявлення тенденцій її розвитку.

«Зовнішньоекономічні операції класифікуються за груповим складом наступним чином:

- фінансові;
- інвестиційні;
- виробничі;
- зовнішньо-торгівельні» [2].

Класифікація операцій ЗЕД також здійснюється залежно від виду діяльності, який безпосередньо здійснює суб'єкт господарювання. Така детальна класифікація представлена на рис. 1.2, що дозволяє систематизувати та проаналізувати функціональні аспекти зовнішньоекономічної діяльності підприємства.

Рис. 1.2. Класифікація зовнішньоекономічних операцій

Примітка. Сформовано автором самостійно.

«В Україні здійснюються такі види зовнішньоекономічної діяльності[7]:

- імпорт та експорт товарів та робочої сили;
- міжнародні фінансові операції пов'язані з цінними паперами;

- кооперації з іноземними господарюючими суб'єктами (наукові, виробничі, технічні);
- надання послуг зарубіжним господарюючим суб'єктам або ж отримання послуг від них (транспортно-експедиційних, експортних, брокерських, облікових, страхових, аудиторських, туристичних тощо);
- розрахунково-кредитні операції між вітчизняними суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності та іноземними;
- організація та здійснення спільної підприємницької діяльності на території держави або за її межами;
- здійснення оптової або роздрібної торгівлі в Україні за іноземну валюту;
- продаж, придбання та обмін іноземної валюти на валютних біржах, аукціонах;
- орендні операції між суб'єктами господарської діяльності» [6].

«Кожен вид зовнішньоекономічної діяльності реалізується у певних, притаманних йому формах. Детальна систематизація форм зовнішньої торгівлі, як однієї з ключових складових зовнішньоекономічної діяльності», представлена в таблиці 1.1. [7].

Таблиця 1.1

Форми зовнішньоекономічної діяльності

• експорт	вивезення товарів, капіталу за межі країни для їх подальшої реалізації на зовнішньому ринку;
• імпорт	ввезення на територію держави з-за кордону товарів, що призначені для продажу, споживання, капіталів та послуг матеріального характеру;
• реекспорт	вивезення з території країни імпортованих товарів, як у початковому вигляді, так і після певної обробки;
• реімпорт	ввезення з-за кордону вітчизняних товарів, які не піддавалися переробці.

Примітка. Сформовано на основі [7].

Зовнішня торгівля активно використовує різноманітні форми зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД). У співпраці часто застосовуються кредитні угоди та міжнародний фінансовий лізинг.

В Україні франчайзинг набуває все більшої популярності як форма міжнародної кооперації. Це угода, за якою одна сторона (франчайзер) надає іншій (франчайзі) право вести бізнес під її торговою маркою, використовуючи її бізнес-модель, технології та ноу-хау. Франчайзі отримує не лише право на використання бренду, а й повний пакет підтримки: від навчання персоналу та допомоги у виборі місця розташування до постачання необхідних матеріалів та консультацій з маркетингу. За це франчайзі сплачує франчайзеру початковий внесок та регулярні роялті. Прикладом може бути ситуація, коли відома міжнародна мережа ресторанів надає українській компанії право відкрити заклад під її брендом. Франчайзер надає рецепти, стандарти обслуговування, дизайн приміщення та маркетингові матеріали, а франчайзі, дотримуючись цих стандартів, веде бізнес на місцевому ринку. Франчайзинг вигідний обом сторонам: франчайзер розширює свою мережу без значних інвестицій, а франчайзі отримує готовий бізнес з перевіреною моделлю та відомим брендом, що знижує ризики.

Міжнародна торгівля є фундаментальною складовою зовнішньоекономічної діяльності та історично першою формою економічних відносин між країнами. Суть цього виду діяльності полягає в обміні товарами та послугами між суб'єктами господарювання різних країн. Міжнародна торгівля не тільки надає країнам можливість реалізувати свої порівняльні переваги у виробництві певних товарів і послуг, а й слугує потужним каталізатором їх економічного розвитку. Вона сприяє інтенсивній інтернаціоналізації світового господарства та глибокій інтеграції національних економік у світову економічну систему. Існують різні форми міжнародної торгівлі, які класифікуються залежно від предмета і характеру її здійснення:

Торгівля готовою продукцією. Ця форма передбачає реалізацію готових товарів виробником безпосередньо або через посередників. Цінові умови можуть визначатися договірними домовленостями або світовими ринковими цінами.

Розрахунки за такі операції зазвичай здійснюються у валюті імпортера, експортера або у валюті третьої країни;

Торгівля продукцією, що потребує збирання та складання. Характерною особливістю імпорту такої продукції є можливість її оподаткування за зниженими митними тарифами, що дозволяє підприємствам оптимізувати податкове навантаження, уникаючи високих митних ставок на готові вироби. Правильна організація продажу продукції в розібраному вигляді може забезпечити значний економічний результат для фірми, особливо з урахуванням того, що певні види продукції об'єктивно не можуть бути експортовані у зібраному вигляді через габарити, специфіку транспортування або інші технічні вимоги;

Торгівля комплексним устаткуванням. Цей вид торгівлі передбачає не лише постачання технологічного обладнання, а й супутній комплекс послуг, що включає проектування, спорудження об'єктів, налаштування та повну підготовку до експлуатації, забезпечуючи функціонування "під ключ";

Торгівля ліцензіями. До цієї категорії належить продаж прав на використання різноманітних винаходів, технологій, торговельних марок тощо на визначений проміжок часу та за фінансову винагороду. Широко розповсюдженими є ліцензійні угоди, які передбачають комплексний обмін технологічною та інформаційною складовими, включаючи надання послуг та передачу "ноу-хау";

Торгівля туристичними та транспортними послугами. Ці види послуг є взаємопов'язаними і приносять значний прибуток фірмам. Транспортні послуги, зокрема морські та авіаперевезення, завжди залишаються актуальними для забезпечення ефективного функціонування зовнішньоекономічної діяльності;

Експортно-імпортні операції. До них належать:

- Бартерні операції: прямий товарообмін без використання грошових коштів;

- Викуп застарілої продукції: операції з повернення або придбання морально застарілих товарів;

- Операції з давальницькою сировиною: переробка імпортованої сировини чи відходів з метою виробництва нової продукції для подальшої реалізації або повернення замовнику.

Міжнародний лізинг як форма зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) передбачає довгострокову оренду техніки, обладнання, транспорту чи приміщень. Цей інструмент є ефективним для орендарів, що не мають достатнього валютного капіталу, забезпечуючи взаємовигідний розвиток як для лізингодавця (отримання прибутку), так і для лізингоодержувача (доступ до активів). Однак, міжнародний лізинг ускладнюється конкуренцією та розмаїттям розрахунково-податкових механізмів. В Україні цей вид ЗЕД часто реалізується за участі міжнародних лізингових компаній.

Інтернаціоналізація капіталу відіграє значну роль у формуванні зовнішньоекономічних зв'язків. Рух фінансових ресурсів між державами, головним чином у вигляді інвестицій, чинить двосторонній вплив – як на економіку країни-реципієнта, так і на країну-інвестора.

Міжнародні інвестиції являють собою складні економічні відносини, що формуються між країнами внаслідок експорту капіталів з однієї юрисдикції та їх подальшого розміщення в іншій, з основною метою отримання прибутку. До об'єктів міжнародної інвестиційної діяльності зазвичай включають:

- Грошові кошти та їх еквіваленти: всі форми ліквідних фінансових активів.;

- Майнові права: права власності, користування або розпорядження певним майном;

- Нерухоме та рухоме майно: включаючи будівлі, споруди, обладнання, транспортні засоби та інші матеріальні цінності.;

- Права на користування різними видами ресурсів: такими як водні, земельні ресурси, а також право користування спорудами, обладнанням та іншими об'єктами.

Незважаючи на привабливість внутрішнього ринку для інвесторів, міжнародні інвестиції характеризуються низкою як суттєвих переваг, так і потенційних недоліків, які детально систематизовані у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

**Переваги та недоліки залучення міжнародних інвестицій у
зовнішньоекономічну діяльність фірми**

Переваги	Недоліки
відкритий доступ до різних можливостей, що існують на економічних ринках, яких власні ринки можуть не надати	вплив політичної та економічної турбулентності
компенсування ризиків, які виникають в внутрішніми ринками	високий ступінь міжнародного ризику
зростання доходів від інвестицій	уповільнення темпу економічного зростання через потік капіталу за кордон
пришвидшення інноваційного процесу	
стимулювання темпів зростання економіки	

Примітка. Сформовано на основі [20].

Підприємства, що розпочинають свою зовнішньоекономічну діяльність з однієї форми, як правило, з часом прагнуть до диверсифікації та інтеграції в інші форми ЗЕД. Наприклад, початковий етап може включати експорт товарів, який згодом доповнюється придбанням ліцензій на виробництво іншої продукції, а надалі – створенням спільних підприємств. Така поступова еволюція та розширення форм зовнішньоекономічної діяльності безпосередньо сприяє підвищенню зовнішньоторговельного обороту та зміцненню позицій підприємства на міжнародному ринку

1.3. Законодавче регулювання обліку, оподаткування та аудиту зовнішньоекономічної діяльності

Україна, як суверенна держава, володіє істотними конкурентними перевагами, що створюють міцний фундамент для інтенсивного розвитку зовнішньоекономічної діяльності. Її стратегічно вигідне географічне розташування, сприятливі агрокліматичні умови, доступ до ключових морських шляхів, значні земельні та сировинні ресурси, а також наявність висококваліфікованої робочої сили – всі ці фактори формують потужний потенціал для успішної інтеграції в глобальну економіку. Зазначені чинники дозволяють Україні ефективно нарощувати обсяги міжнародної торгівлі, активно залучати іноземні інвестиції та розбудовувати міцні партнерські відносини з іншими країнами-учасниками світового ринку.

Ефективне здійснення зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) є неможливим без належного нормативно-правового забезпечення та чітко організованих облікових процесів. Впровадження дієвої системи обліку та регулювання ЗЕД вимагає комплексного підходу, що інтегрує різноманітні фактори: науково-технічні, інформаційні, виробничі та збутові аспекти. Для належної організації регулювання та обліку ЗЕД на підприємстві першочерговим завданням є глибоке вивчення основних принципів організації та ведення зовнішньоекономічних операцій.

«Існують різні погляди науковців на питання організації та управління ЗЕД, проте, практично всі погоджуються з думкою, що для ефективного зовнішньоекономічного процесу потрібно, щоб ідея і технологія даних операцій відповідала функціональному підходу, а саме організації» [10].

Організація зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві є складним, багатоетапним процесом, що вимагає ретельної уваги, чіткості планування та комплексної оцінки як внутрішніх економічних показників суб'єкта господарювання, так і динаміки ринкового середовища в цілому. Систематичний моніторинг світового та вітчизняного ринків є необхідним для визначення попиту, пропозиції та специфічних особливостей функціонування. Крім того,

критично важливим кроком є ретельне вивчення та відбір потенційних суб'єктів для співпраці, формування довгострокових партнерських відносин та розбудова взаємовигідних зв'язків з покупцями.

Система організації підприємства є одним із визначальних факторів, що впливає на його загальну діяльність, прибутковість та успішність. Вибір оптимальних форм організації зовнішньоекономічної діяльності, зокрема, детермінується такими ключовими чинниками:

- Рівень інтернаціоналізації виробничої діяльності: ступінь залучення підприємства у міжнародні виробничі ланцюжки.
- Експортний потенціал: наявні можливості та ресурси підприємства для виходу на зовнішні ринки.
- Потреби та умови, що спонукають до участі в міжнародному ринку: внутрішні та зовнішні стимули, що мотивують підприємство до ЗЕД.
- Методи реалізації продукції: обрані підходи до збуту товарів та послуг на міжнародних ринках.

Для прийняття обґрунтованих управлінських рішень у сфері зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) надзвичайно важливо здійснити комплексний порівняльний аналіз економічного розвитку потенційних партнерів, а також ретельно вивчити їхні національно-культурні особливості. Такий всебічний підхід дозволяє мінімізувати ризики та забезпечити ефективність міжнародної співпраці.

З метою ефективного здійснення експортно-імпортних операцій підприємству необхідно розробити чітку ринкову стратегію. Стратегія ЗЕД – це комплекс правил, методів та заходів, що забезпечують успішну діяльність компанії на міжнародних ринках та досягнення поставлених цілей. Вона базується на етапах аналізу, представлених у таблиці нижче.

Етап	Опис
Аналіз зовнішнього середовища	Вивчення політичних, економічних, соціальних та технологічних факторів, що впливають на ЗЕД.
Аналіз внутрішнього середовища	Оцінка ресурсів, можливостей та конкурентних переваг підприємства.
Визначення цілей ЗЕД	Формулювання конкретних, вимірних, досяжних, релевантних та обмежених у часі цілей.
Вибір ринкової стратегії	Визначення способу виходу на зовнішні ринки (експорт, імпорт, спільні підприємства, тощо).
Розробка плану дій	Формування конкретних заходів для досягнення поставлених цілей.
Оцінка та контроль	Моніторинг результатів діяльності та внесення необхідних коректив.

Рис. 1.3. Типи аналізу при складанні стратегії підприємства

Примітка. Сформовано автором самостійно.

Стратегічне планування є невід'ємною складовою успішного функціонування будь-якого підприємства, особливо в умовах динамічної ринкової економіки. Зростаюча конкуренція, мінливий попит та вплив численних зовнішніх факторів вимагають від компаній ретельного та системного підходу до планування своєї діяльності. При плануванні імпортно-експортних операцій підприємства традиційно використовують як натуральні, так і умовно-натуральні показники. Натуральні показники (такі як тонни, кілограми, кілометри, штуки) відображають виробничу спеціалізацію підприємства та є ключовими для визначення потреб у виробничих ресурсах, матеріалах та робочій силі. Водночас, умовно-натуральні показники, зокрема вартість продукції в іноземній валюті, дозволяють здійснити комплексну оцінку економічної ефективності зовнішньоекономічних операцій. Вони застосовуються для розрахунку прибутковості, рентабельності та інших важливих фінансових показників, що є основою для прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

«За статтею 344 Господарського кодексу: «міжнародні розрахункові операції проводяться за грошовими вимогами та зобов'язаннями, які виникають при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності між суб'єктами господарювання, державами, іншими юридичними особами або ж громадянами, що перебувають на території різних країн» [8].

Регулювання міжнародних розрахунків здійснюється переважно на основі національного законодавства кожної країни. Водночас, значну роль у цій системі відіграють банківські правила та міжнародні звичаї, які поступово набувають уніфікованого характеру завдяки систематичній розробці Міжнародною торговельною палатою. Важливо зазначити, що впровадження цих правил та звичаїв нерідко має рекомендаційний характер і залишається на розсуд договірних сторін, підкреслюючи принцип автономії волі учасників зовнішньоекономічної діяльності.

Міжнародна торговельна палата (МТП) (англ. International Chamber of Commerce (ICC)) є провідною світовою бізнес-організацією, основною місією якої є всебічна підтримка та розвиток міжнародної торгівлі, а також сприяння глобалізації. МТП об'єднує понад 6,5 мільйонів компаній, бізнес-асоціацій та торгово-промислових палат з більш ніж 100 країн світу. Вона виступає консолідуючою платформою для національних федерацій підприємців, ділових кіл та господарюючих суб'єктів, зацікавлених у поглибленні економічних та фінансових зв'язків на міжнародному рівні.

Міжнародна торговельна палата (МТП) була заснована у 1920 році за ініціативи ключових економічних держав – Великобританії, Бельгії, США, Італії та Франції – як міжнародна економічна організація, що об'єднує приватних підприємців. Головною метою цієї інституції є неофіційна кодифікація та систематизація правил і звичаїв, що активно застосовуються у міжнародній комерційній практиці. На сьогодні до її складу входять десятки тисяч компаній, національних федерацій, промислових та торгових асоціацій, а також торгових палат з усього світу. Одним з найважливіших документів, розроблених Міжнародною торговельною палатою, стали Міжнародні правила уніфікованого тлумачення торговельних термінів (ІНКОТЕРМС), що відіграють ключову роль у стандартизації умов міжнародних поставок.

«Правила ІНКОТЕРМС регулюють обов'язки сторін договору із поставки чи передачі товару відповідно до договорів купівлі-продажу, також

розподіл ризику між сторонами договору. До того ж, вони пов'язані із обов'язком очистити товар для експорту або ж імпорту, обов'язком покупця прийняти поставку, упакування товару й також надати підтвердження того, що відповідні зобов'язання були виконані належним чином. Дані правила не регулюють питання, на рахунок переходу права власності на товар, права розпорядження товаром тощо» [8, с. 132].

«Основними документами у міжнародних розрахункових операціях виступають» [16, с.115-117].

«1. Зовнішньоекономічний договір (контракт) – це матеріально оформлена угода двох чи більше суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності й їхніх іноземних контрагентів й спрямована на встановлення, зміну або ж припинення їх взаємних прав і обов'язків в зовнішньоекономічній діяльності;

2. Рахунок-проформа – це комерційний документ, що містить відомості про ціну товару, але не виступає як документ для здійснення розрахунків за товар (готова продукція, бартер, ордерні поставки, консигнація, виставки, давальницька сировина, ярмарки);

3. Рахунок-фактура (інвойс) – документ, що супроводжує переміщення товарів через митні кордони країн, вказує їх вартість й дозволяє ідентифікувати їх. Даний документ виступає як основа для визначення митної вартості товару й взаєморозрахунків контрагентів.

4. Митні документи (вантажно-митна декларація - ВМД);

5. Дозволи й сертифікати уповноважених органів (сертифікати якості, ветеринарні сертифікати, фітосанітарні сертифікати, індивідуальні ліцензії тощо);

6. Транспортні документи: подорожній лист, міжнародна автомобільна накладна (CMR), авіаційна вантажна накладна (air waybill), залізнична накладна, карнет, коносамент, ТІР або книжка МДП (Carnet-TIR)» [16, с.115-117].

Зовнішньоекономічна діяльність на території України регулюється переважно Законом України «Про зовнішньоекономічну діяльність», а також

іншими спеціалізованими актами, як-от Законом «Про регулювання товарообмінних операцій в галузі зовнішньоекономічної діяльності». Державне регулювання ЗЕД суб'єктів господарювання має на меті запобігання неузгодженості та хаосу в цій сфері, а також підтримку розвитку національного товаровиробника. Під таке регулювання підпадають експортні, імпорتنі, валютні та інші види зовнішньоекономічних операцій.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності здійснюється за допомогою основних методів, які поділяються на економічні, адміністративні та правові. Переважно застосовуються економічні методи, що передбачають використання податків, кредитів, пільг, мита, субсидій тощо.

Формування засад державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні базується на її нормативно-правовій базі, що є першочерговою складовою. Імплементация принципів рівноправності, гуманності та вільної конкуренції, які є визначальними для сучасної світогосподарської архітектури, дозволяє Україні як державі з ринковою економікою утвердитись як рівноправний гравець на міжнародній арені. Це, зрештою, створює передумови для поглибленої інтеграції у глобальні світогосподарські процеси.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА МЕТОДИКА ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Організація бухгалтерського обліку імпортно-експортних операцій

Виробниче підприємство ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ» — провідна українська компанія у сфері виробництва та реалізації інженерних рішень для систем водовідведення, дренажу та благоустрою територій. Вона пропонує широкий асортимент продукції власного виробництва, дотримуючись високих стандартів якості та інновацій, а також позиціонується як вагомий дистриб'ютор та інтегратор передових технологій у сфері водопідготовки та водовідведення на території України. Компанія здійснює стратегічне партнерство з низкою авторитетних міжнародних виробників, що дозволяє їй пропонувати широкий спектр високоякісного обладнання, яке відповідає актуальним вимогам промислових та комунальних підприємств.

Місія підприємства ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ» ґрунтується на трьох ключових засадах: лідерство в інноваціях, тісна співпраця з клієнтами та комплексні технічні рішення. Компанія прагне бути національним флагманом у сфері інженерного облаштування територій, створюючи безпечний, естетичний і комфортний простір у гармонії з природою. Партнерські відносини з клієнтами базуються на високому рівні сервісу, а виробництво спрямоване на забезпечення ефективних систем водовідведення, очищення води та благоустрою інфраструктури.

Метою діяльності компанії є отримання прибутку шляхом задоволення потреб певного сегменту споживчого ринку України, забезпечуючи його високоякісними товарами, професійним виконанням робіт та кваліфікованими послугами. Це досягається завдяки згуртованій та компетентній команді фахівців.

Підприємство здійснює виробничу, торгівельну та експортно-імпорتنу діяльність. Предметом діяльності є:

виробництво продукції з нержавіючої сталі під маркою INOXPARK, виробів і деталей з чорного металу, виробництво систем поверхневого водовідведення під ТМ VODALAND;

- виробництво продукції для благоустрою територій з полімерних матеріалів.

Продукція представлена більш як у 1500 найменуваннях. Якість виготовленої продукції забезпечує висококваліфікований персонал та налагоджена система контролю, що засвідчено Сертифікатами відповідності.

ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ» активно співпрацює з широким колом контрагентів в Україні, забезпечуючи реалізацію своєї продукції та послуг у різних регіонах країни. Завдяки високій якості продукції та індивідуальному підходу до кожного клієнта, компанія зарекомендувала себе як надійний партнер у сфері інженерних рішень для систем водовідведення, дренажу та благоустрою територій.

ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ» працює на ринках України, Європи, США та Канаді, доля експорту в об’ємі продаж, щорічно змінюється.

Таб. 2.1. Аналіз обсягу реалізованої продукції в розрізі країн

Країна	2023 рік		2024 рік		Обсяг 2024/2023, %
	Обсяг, тис. Гривень	Частка %	Обсяг, тис. гривень	Частка %	
Україна	121349	32,59	60658	19,20	50
США	69513	18,67	75915	24,03	109
Канада	4267	1,15	7308	2,31	171
Румунія	60468	16,24	74389	23,54	123
Іспанія	9105	2,44	9778	3,09	107
Польща	38532	10,35	38361	12,14	100
Молдова	8841	2,37	11355	3,59	128
Інші	60323	16,20	38189	12,09	63
Разом	372398	100,00	315953	100,00	85

Джерело: внутрішній управлінський звіт ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ»

«Аналіз обсягу реалізованої продукції за 2023-2024 роки в розрізі країн (таб. 2.1) показує, що частка експорту 2023 році становила 67,5%, у 2024 році збільшилась до 79%» [6]. Ключовим фактором зростання експорту та зменшення обсягу реалізованої продукції в Україні є падіння ринку збуту в Україні у зв'язку з військовою агресією росії.

Таб. 2.2. Частка експорту окремих товарних груп у розрізі країн (%).

Товарна група/категорія	США	Канада	Румунія	Польща	Іспанія	Молдова	Франція, ВБ, інші
Поверхнєве водовідведення	9	7	28	36	4	6	10
Герметики	12	18	9	19	12	21	9
Люки	7	9	12	16	19	14	17
Інокспарк	42	13	6	6	10	5	18
Геоматеріали	4	-	12	30	10	18	26
Благоустрій	4	2	10	16	32	12	24
Настили та сходи	28	24	9	7	11	8	12
Брудозахист	5	17	15	29	8	20	6

Джерело: внутрішній управлінський звіт ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ»

«Ринки різних країн по різному споживають ту чи іншу продукцію компанії. Проаналізувавши експорт підприємства за товарними групами (таб.2.2.), можна зробити висновок, що бестселером відвантажень на ринки США та Канади є продукція та вироби з нержавіючої сталі. Ринок Польщі та Румунії зорієнтований на продукти з пластику та оцинкованої сталі. Центральна та Південна Європа зосереджена на виробках з нержавіючої сталі та пластику» [36].

Проаналізувавши більш ніж 800 позицій основних товарів, які експортуються ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ», можна зробити висновок, що 98% експорту підприємства складають товари власного виробництва і лише 2 % товари, вироблені в інших країнах. Це в основному допоміжна продукція, така як геотекстиль виробництва Естонії та однокомпонентний герметик виробництва Польщі, які виготовляються на замовлення підприємства під брендом «ВОДАЛЕНД».

Тому, ТОВ «Водаленд Індастрі» є активним учасником зовнішньоекономічної діяльності, здійснюючи як експорт продукції власного виробництва, так і імпорт сировини, комплектуючих та обладнання. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства організована відповідно до чинного законодавства України з урахуванням міжнародних стандартів, що забезпечує високий рівень відповідності облікових і правових процедур міжнародній практиці.

Сьогоднішній світ характеризується стрімким технологічним прогресом та розширенням міжнародних економічних зв'язків. Бізнес дедалі частіше виходить за межі національних ринків, що вимагає від підприємств не лише налагодження партнерських відносин та вирішення комерційних питань, але й ефективної організації обліку зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД).

Ключові цілі обліку ЗЕД включають:

- забезпечення точної та прозорої інформації про всі зовнішньо-економічні операції;
- своєчасне виявлення потенційних проблем у діяльності та визначення фінансових підсумків;
- надання достовірних даних щодо курсових різниць та розрахунків з іноземними партнерами.

Організація бухгалтерського обліку ТОВ «Водаленд Індастрі»

ТОВ «Водаленд Індастрі» здійснює бухгалтерський облік у комп'ютеризованій формі, використовуючи програмне забезпечення «1С: Бухгалтерія 8.3». Ця програма є широко поширеним інструментом в Україні та дозволяє автоматизувати більшість облікових процесів, від введення первинних документів до формування фінансової звітності. Вона забезпечує високий рівень деталізації обліку, що відповідає сучасним вимогам до ведення бізнесу.

Відділ бухгалтерського обліку підприємства, очолюваний головним бухгалтером, забезпечує повне дотримання всіх вимог чинного законодавства України щодо бухгалтерського обліку, включаючи положення Закону України

«Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» (зокрема, пункту 7 статті 8) [11], а також інших нормативно-правових актів. Для подальшого підвищення деталізації обліку та забезпечення ефективного управління фінансовою інформацією, ТОВ «Водаленд Індастрі» розробило власний робочий план рахунків, який включає додаткові аналітичні рахунки до певних субрахунків. Це дозволяє більш глибоко аналізувати операції, що є особливо важливим для контролю та управління у зовнішньоекономічній діяльності.

В умовах зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) діловий ризик підприємства набуває міжнародних аспектів. Ключовими компонентами міжнародного ризику є: коливання обмінних курсів, політична нестабільність урядів, економічна нестабільність контрагентів, а також мінливість нормативних та законодавчих вимог щодо платіжних зобов'язань та виконання договірних умов. Таким чином, зовнішні та внутрішні фактори проведення зовнішньоекономічних операцій зумовлюють високий рівень притаманного ризику.

Бухгалтерський облік та фінансова звітність підприємства ведуться у гривні, що є грошовою одиницею України. Усі інші валюти вважаються іноземними. Порядок відображення операцій, виражених в іноземній валюті, регулюється Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів». [24].

Оскільки ТОВ «Водаленд Індастрі» орієнтоване переважно на експорт товарів, облік доходу від цих операцій ведеться відповідно до норм Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» (П(С)БО 15). Це забезпечує єдиний підхід до визнання доходу від реалізації товарів на міжнародних ринках [23]. Компанія вважає можливим достовірно оцінити результат операції за наявності таких умов:

- можливості достовірної оцінки доходу;
- імовірності надходження економічних вигід від реалізації товарів;
- можливості достовірної оцінки витрат, понесених для їх продажу.

Дохід від експортних операцій ТОВ «Водаленд Індастрі» визнається на дату переходу права власності на товар, що підтверджується відповідними документами. Це є підставою для бухгалтерських проводок: Дт 362 "Розрахунки з іноземними покупцями" (або 377 "Розрахунки з іншими дебіторами") Кт 702 "Дохід від реалізації товарів", та на собівартість реалізованих товарів: Дт 902 "Собівартість реалізованих товарів" Кт 28 "Товари".

Оскільки у розрахунках з нерезидентами активно використовується іноземна валюта, її облік чітко регламентується Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів» (П(С)БО 21). Цей стандарт встановлює правила визначення курсових різниць за монетарними статтями та порядок їх відображення у фінансовій звітності. Такий підхід забезпечує достовірність та прозорість обліку валютних операцій, що є критично важливим для коректного формування фінансових результатів та оцінки валютних ризиків у зовнішньоекономічній діяльності підприємства.

Відповідно до чинних нормативних актів, у бухгалтерському обліку ТОВ «Водаленд Індастрі» відображаються курсові різниці, що виникають від операційної діяльності, як на дату здійснення господарської операції, так і на дату балансу. Позитивна курсова різниця, яка свідчить про збільшення гривневого еквіваленту валютних активів або зменшення гривневого еквіваленту валютних зобов'язань внаслідок зміни валютного курсу, заноситься на субрахунок 714 "Дохід від операційної курсової різниці". Натомість, від'ємна курсова різниця, що вказує на зменшення гривневого еквіваленту валютних активів або збільшення зобов'язань, відображається на субрахунку 945 "Втрати від операційної курсової різниці".

Особливу увагу приділяють курсовим різницям, що виникають внаслідок перерахунку залишків валютних коштів на банківських рахунках на дату балансу – вони також вважаються операційними та включаються до звіту про фінансові результати. Такий підхід забезпечує коректне відображення фінансового стану

підприємства та його результатів від зовнішньоекономічної діяльності в умовах коливань валютних курсів.

Для наочного представлення та аналізу специфіки бухгалтерського обліку зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Водаленд Індастрі», нижче згруповано основні бухгалтерські проводки, що відображають експортні операції підприємства.

Таблиця 2.1 – Облікове відображення операцій ЗЕД

№ з/п	Операція	Дебет	Кредит
1.	Отримано оплату від нерезидента за реалізовані товари, у валюті	312	362
2.	Отримано аванс від нерезидента за реалізовані товари, у валюті	312	681
3.	Визначено витрати від операційних курсових різниць, нарахованих на дебіторську заборгованість за реалізовані товари (у разі зростання курсу іноземної валюти)	945	362
4.	Визначено доходи від операційних курсових різниць, нарахованих на дебіторську заборгованість за реалізовані товари (у разі падіння курсу іноземної валюти)	362	714
5.	Зараховано кошти від нерезидента в оплату товарів (при отриманні авансу)	312	681
6.	Перераховано кошти з валютного рахунку на транзитний для продажу валюти	334	312
7.	Продаж валюти на міжбанківському валютному ринку (МВР) за курсом МВР	333	334
8.	Дохід від продажу валюти, якщо курс МВР > курс НБУ	334	711
9.	Втрати від продажу валюти, якщо курс МВР < курс НБУ	942	334
10.	Курсова різниця між датами списання та зарахування валюти - дохід	334	714
11.	Курсова різниця між датами списання та зарахування валюти:- витрати	945	334
12.	Перерахунок коштів на транзитний рахунок для покупки валюти	311	333
13.	Дохід від покупки валюти, якщо курс МВР < курс НБУ	333	711
14.	Втрати від покупки валюти, якщо курс МВР > курс НБУ	942	333
15.	Видача валюти підзвітній особі на відрядження	372	312
16.	Курсова різниця між курсом на дату видачі авансу та курсом на дату повернення залишку валюти: - позитивна різниця (витрати)	945	372
17.	Курсова різниця між курсом на дату видачі авансу та курсом на дату повернення залишку валюти: - негативна різниця (дохід)	372	714
18.	Курсова різниця між курсом на дату визнання суми компенсації (дата затвердження звіту) та курсом на дату фактичного повернення перевитрати підзвітній особі:- позитивна різниця (доходи)	372	714
19.	Курсова різниця між курсом на дату визнання суми компенсації (дата затвердження звіту) та курсом на дату фактичного повернення перевитрати підзвітній особі:- негативна різниця (витрати)	945	372

Документальне оформлення купівлі іноземної валюти для ЗЕД ТОВ «Водаленд Індастрі». Для придбання іноземної валюти на міжбанківському валютному ринку (МВР) з метою розрахунків з нерезидентами, компанія формує

пакет документів, що слугують підставою для здійснення валютної операції. Це забезпечує відповідність вимогам валютного законодавства України та прозорість розрахунків у зовнішньоекономічній діяльності.

До цього пакета документів входять:

- Договір з іноземним контрагентом, оформлений згідно вимог чинного законодавства України. Цей документ є основоположним, оскільки він визначає умови співпраці, предмет угоди (експорт товарів), суму та валюту розрахунків, а також терміни виконання зобов'язань. Його належне оформлення є обов'язковою передумовою для будь-яких валютних операцій.

- Акт або інший первинний документ, що підтверджує факт реалізації товарів. У випадку ТОВ «Водаленд Індастрі», яке спеціалізується на експорті товарів, таким документом є, наприклад, вантажна митна декларація (ВМД), акт приймання-передачі товару або міжнародна товарно-транспортна накладна (CMR), що підтверджує факт відвантаження та переходу права власності на товар. Цей документ засвідчує виконання підприємством своїх зобов'язань перед нерезидентом, на що і купується валюта.

- Заява на списання грошових коштів у національній валюті для придбання визначеної суми іноземної валюти. Цей документ є безпосереднім розпорядженням банку на конвертацію гривні в необхідну іноземну валюту. У ній зазначається мета придбання валюти (розрахунки за зовнішньоекономічним контрактом), сума та реквізити контрагента.

Розглянемо особливості податкового обліку операцій експорту послуг на Товаристві. Податковий кодекс України визначає у ст.14.1.185. що «постачання послуг - будь-яка операція, що не є постачанням товарів, чи інша операція з передачі права на об'єкти права інтелектуальної власності та інші нематеріальні активи чи надання інших майнових прав стосовно таких об'єктів права інтелектуальної власності, а також надання послуг, що споживаються в процесі вчинення певної дії або провадження певної діяльності» [29].

ТОВ «Водаленд Індастрі» є платником податку на прибуток на загальній системі оподаткування та зареєстроване платником ПДВ. Важливо зазначити, що під час експорту товарів компанія не нараховує ПДВ, оскільки, згідно зі статтею 186 Податкового кодексу України (ПКУ), місцем постачання товарів, призначених для вивезення за межі митної території України, є місце їхнього фактичного вивезення. Нарахування ПДВ відбувається лише у випадках, коли місцем постачання товарів є митна територія України.

Щодо податку на прибуток, фактично немає суттєвої різниці в обліку між постачанням товарів та послуг у контексті його обчислення. При визначенні податку на прибуток не застосовується правило «першої події», а визнання доходу відбувається за принципом нарахування (п. 137.4 ПКУ). Це означає, що дохід від реалізації товарів визнається на дату переходу права власності, що підтверджується відповідними первинними документами. На основі цих документів ТОВ «Водаленд Індастрі» визначає об'єкт оподаткування податком на прибуток шляхом зменшення доходів звітного періоду на собівартість реалізованих товарів, а також на суму інших витрат звітного періоду (п. 134.1.1 ПКУ).

Таким чином, спираючись на законодавчо-нормативну базу, працівники бухгалтерії Товариства проводять аналіз документів та матеріалів, які дозволяють правильно визначити об'єкт обліку, сутність проведених операцій та територію їх здійснення у кожному конкретному випадку зовнішньоекономічної активності підприємства.

Звітність виступає ключовим етапом облікового процесу та безпосередньо задовольняє інформаційні потреби всіх користувачів, які використовують фінансову звітність як головне джерело інформації про реальні результати діяльності підприємства [26]. Але, для повного задоволення потреб зовнішніх користувачів та посилення аналітичної цінності звітності, необхідно враховувати специфіку зовнішньоекономічної діяльності та розширювати обсяги розкриття інформації.

Звітність, яка безпосередньо стосується міжнародних операцій складається з метою надання своєчасної та достовірної інформації різним користувачам (зовнішнім, таким як державні органи влади, іноземні партнери і установи та внутрішнім – управлінському персоналу підприємства, менеджерам тощо) про укладені міжнародні контракти та їх виконання, експортно-імпортні операції, іноземні та спільні інвестиції з участю іноземних партнерів, наявність валютних цінностей та валютної заборгованості.

Таким чином, ТОВ «Водаленд Індастрі» демонструє належну організацію бухгалтерського обліку, що базується на автоматизованій системі та власному плані рахунків, забезпечуючи коректне відображення експортних операцій, у тому числі доходу та валютних розрахунків відповідно до П(С)БО 15 та П(С)БО 21. Такий підхід не лише забезпечує фінансову дисципліну та відповідність податковому законодавству, але й закладає основу для прозорості звітності та підтверджує відповідальність компанії, що особливо актуально в поточних економічних умовах.

2.2. Аналіз обсягів, динаміки та структури зовнішньоекономічних операцій підприємств

Аналіз фінансового стану підприємства є ключовою складовою фінансового менеджменту. Він дозволяє всебічно оцінити результати господарської діяльності, ідентифікувати сильні та слабкі сторони функціонування компанії, а також окреслити стратегічні напрямки для подальшого розвитку та вдосконалення фінансової стратегії. Цей аналіз базується на ґрунтовному вивченні показників фінансової звітності, яка достовірно відображає реальний стан активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів, витрат і грошових потоків підприємства.

Основною метою аналізу фінансового стану є надання об'єктивної оцінки платоспроможності, ліквідності, фінансової стійкості, прибутковості та ефективності використання ресурсів підприємства. Результати цього аналізу є

цінним інструментом як для керівництва компанії при ухваленні управлінських рішень, так і для зовнішніх користувачів — зокрема інвесторів, банківських установ та ділових партнерів — для всебічної оцінки надійності та перспектив підприємства.

Аналіз фінансово-економічного стану підприємства слід розпочати з аналізу структури його балансу.

Таб. 2.3. Аналіз структури активів балансу ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ»

Актив	Вартість, тис. грн.		Питома вага, %	
	31.12.2023р	31.12.2024р	31.12.2023р.	31.12.2024р
I. Необоротні активи				
Нематеріальні активи	216	1 275	0,04%	0,18%
Незавершені капітальні інвестиції	21 229	24 678	3,48%	3,48%
Основні засоби	167 036	205 026	27,36%	28,90%
Інвестиційна нерухомість	-	4 425	0,00%	0,62%
Відстрочені податкові активи	353	346	0,06%	0,05%
Усього за розділом I	188 834	235 750	30,94%	33,23%
Запаси	117 132	155 706	19,19%	21,94%
Виробничі запаси	37 885	45 991	6,21%	6,48%
Незавершене виробництво	5 621	4 849	0,92%	0,68%
Готова продукція	55 364	72 208	9,07%	10,18%
Товари	18 262	32 658	2,99%	4,60%
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	126 262	128 884	20,68%	18,16%
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	41 745	52 976	6,84%	7,47%
з бюджетом	7 505	7 778	1,23%	1,10%
Інша поточна дебіторська заборгованість	512	260	0,08%	0,04%
Гроші та їх еквіваленти	127 271	126 585	20,85%	17,84%
Інші оборотні активи	294	215	0,05%	0,03%
Усього за розділом II	421 579	473 790	69,06%	66,77%
Баланс	610 413	709 540	100,00%	100,00%

Джерело: форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

Проведений аналіз структури активів балансу ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ» за період 2023-2024 років демонструє чітку тенденцію до зростання частки необоротних активів, яка на кінець 2024 року сягнула 33,23%. Це свідчить про активну інвестиційну діяльність підприємства, спрямовану на розширення та модернізацію виробничої бази, що підтверджується збільшенням основних

засобів та появою інвестиційної нерухомості. Водночас спостерігається відповідне зменшення питомої ваги оборотних активів до 66,77%.

У структурі оборотних активів варто відзначити зростання частки запасів, зокрема готової продукції та товарів, що є індикатором збільшення обсягів виробництва та збуту продукції компанії. Позитивним сигналом є зменшення частки дебіторської заборгованості за товари та послуги, що свідчить про покращення управління розрахунками з покупцями. Зменшення частки грошових коштів пов'язане з інвестуванням у необоротні активи та поповненням оборотних коштів для забезпечення зростаючої операційної діяльності.

«Загалом, зміни у структурі активів компанії у 2024 році вказують на стратегічне спрямування на розвиток виробничих потужностей, що є важливим для підприємства, яке займається виробництвом» [6].

В таб. 2.4 проведено аналіз структури пасивів балансу ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ».

Таб. 2.4 Аналіз структури пасивів балансу ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ»

Актив	Вартість, тис. грн.		Питома вага, %	
	31.12.2023р.	31.12.2024р.	31.12.2023р.	31.12.2024р.
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	102	102	0,02%	0,01%
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	522 265	649 572	85,56%	91,55%
Усього за розділом I	522 367	649 674	85,58%	91,56%
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення				
Довгострокові кредити банків	15 930	13 647	2,61%	1,92%
Усього за розділом II	15 930	13 647	2,61%	1,92%
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	-	-	0,00%	0,00%
Короткострокові кредити банків	11 893	-	1,95%	0,00%
Поточна кредиторська заборгованість за:	-	-	0,00%	0,00%
довгостроковими зобов'язаннями	6 100	12 119	1,00%	1,71%
товари, роботи, послуги	14 401	11 694	2,36%	1,65%

розрахунками з бюджетом	8 615	9 946	1,41%	1,40%
у тому числі з податку на прибуток	8 182	8 402	1,34%	1,18%
розрахунками зі страхування	241	496	0,04%	0,07%
розрахунками з оплати праці	1 796	2 722	0,29%	0,38%
за одержаними авансами	1 764	1 288	0,29%	0,18%
Поточні забезпечення	3 954	5 818	0,65%	0,82%
Інші поточні зобов'язання	23 352	2 042	3,83%	0,29%
Усього за розділом III	72 116	46 219	11,81%	6,51%
Баланс	610 413	709 540	100,00%	100,00%

Джерело: форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»

Аналіз структури пасивів балансу ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ» за 2023-2024 роки чітко демонструє зміцнення фінансової незалежності підприємства. Найбільшу питому вагу в структурі пасивів займає власний капітал, частка якого значно зросла з 85,58% на кінець 2023 року до 91,56% на кінець 2024 року. Це збільшення відбулося переважно за рахунок зростання нерозподіленого прибутку, який збільшився на понад 127 мільйонів гривень.

«Одночасно спостерігається суттєве зменшення залежності від залучених коштів. Це зменшення відбулося внаслідок повного погашення короткострокових кредитів банків та значного скорочення інших поточних зобов'язань. Таким чином, аналіз пасивів балансу беззаперечно свідчить про те, що основним джерелом фінансування активів ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ» є власні кошти. Збільшення частки власного капіталу та одночасне зменшення частки як довгострокових, так і короткострокових зобов'язань однозначно вказує на підвищення рівня фінансової стійкості та незалежності підприємства протягом 2024 року» [6].

Наступним етапом аналізу фінансово-економічного стану ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ» є аналіз фінансових результатів господарської діяльності підприємства.

Таб. 2.5. Основні фінансові показники господарської діяльності ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ»

Показник	2024 р.	2023 р.	Відхилення 2024 р. від 2023 р.
----------	---------	---------	--------------------------------

	тис. гривень	тис. гривень	Абсолютне, (+,-)	Відносне, %
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	623 343	511 325	112 018	21,91%
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	349 636	287 661	61 975	21,54%
Валовий: прибуток	273 707	223 664	50 043	22,37%
Інші операційні доходи	31 008	21 129	9 879	46,76%
Адміністративні витрати	50 282	40 923	9 359	22,87%
Витрати на збут	30 976	32 983	(2 007)	-6,08%
Інші операційні витрати	15 054	12 388	2 666	21,52%
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	208 403	158 499	49 904	31,49%
Інші фінансові доходи	799	1 171	(372)	-31,77%
Інші доходи	113	133	(20)	-15,04%
Фінансові витрати	5 065	3 621	1 444	39,88%
Інші витрати	-	1 342	(1 342)	-100,00%
Фінансовий результат до оподаткування:	-	-		
прибуток	204 250	154 840	49 410	31,91%
Витрати (дохід) з податку на прибуток	(36 943)	(27 881)	(9 062)	32,50%
Чистий фінансовий результат: прибуток	167 307	126 959	40 348	31,78%

Джерело: форма №2 «Звіт про фінансовий результат (Звіт про сукупний дохід)»

Аналіз показників в таб. 2.5 свідчить про те, що ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ» у 2023р. та у 2024р. є прибутковим підприємством.

У 2024 році компанія "Водаленд Україна" суттєво покращила свої фінансові показники. Чистий дохід від реалізації продукції зріс на 112 018 тис. грн (21,91%), що свідчить про збільшення обсягів продажів та попиту на продукцію й послуги компанії. Також це є наслідком розширення ринку збуту, підвищення цін та ефективної маркетингової стратегії. Разом із доходами зросла собівартість реалізованої продукції на 61 975 тис. грн (21,54%). Це пов'язано з подорожчанням матеріалів та енергоресурсів, а також із зростанням витрат на виробництво та обслуговування водопостачальних систем.

Валовий прибуток компанії збільшився на 50 043 тис. грн (22,37%), що свідчить про ефективну роботу підприємства та контроль над витратами.

Водночас інші операційні доходи зросли на 9 879 тис. грн (46,76%), що є результатом залучення нових джерел фінансування, субсидій та партнерських угод.

Однак зростання діяльності призвело до підвищення витрат. Адміністративні витрати зросли на 9 359 тис. грн (22,87%), що, ймовірно, пов'язано з розширенням персоналу, підвищенням заробітних плат та збільшенням витрат на підтримку операційної діяльності. Водночас витрати на збут скоротилися на 2 007 тис. грн (6,08%), що вказує на оптимізацію логістичних процесів та ефективніше використання маркетингового бюджету.

Завдяки ефективному управлінню ресурсами фінансовий результат від операційної діяльності зріс на 49 904 тис. грн (31,49%). Водночас фінансові витрати зросли на 1 444 тис. грн (39,88%), що може бути наслідком зростання кредитного навантаження чи залучення додаткових інвестицій для розвитку.

У підсумку, чистий фінансовий результат компанії "Водаленд Україна" у 2024 році зріс на 40 348 тис. грн (31,78%) у порівнянні з попереднім роком. Це свідчить про стабільне зростання компанії, ефективне використання ресурсів та успішну реалізацію стратегічних рішень.

Аналіз ліквідності необхідний в умовах ринкових відносинах та необхідність визначення платоспроможності підприємства проведено в табл. 2.6

Таб. 2.6 – Показники ліквідності та платоспроможності ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ»

Показники	Розрахунок	Оптимальний показник	На кінець 2024 р.	На кінець 2023 р.
Показник загальної ліквідності - коефіцієнт покриття	Оборотні активи Поточні зобов'язання	Перевищення поточних активів над поточними зобов'язаннями є індикатором стабільного функціонування підприємства. Зокрема, коефіцієнт покриття, що досягає 2 (або 2:1), свідчить про високий рівень ліквідності та можливість підприємства оперативно погашати свої короткострокові зобов'язання. Якщо ж значення цього	13,87	4,27

		коефіцієнта опускається нижче критичного рівня в 1, це вказує на неліквідність балансу та потенційну загрозу фінансовій стійкості.		
Коефіцієнт швидкої ліквідності	Оборотні активи - Запаси Поточні зобов'язання	Орієнтовне найменше значення цього коефіцієнта дорівнює 1	6,90	2,09
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Грошові кошти та їх еквіваленти Поточні зобов'язання	Орієнтовне значення цього показника має бути не меншим 0,2—0,25.	0,75	0,11

Джерело: форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ»

Аналіз основних показників ліквідності за останні 2 роки діяльності свідчить про високу ліквідність та платоспроможність підприємства.

«Вище приведенні аналізи показників фінансово-економічного стану ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ» за 2023 – 2024 рр. свідчать про те, що підприємство продовжує нарощувати прибуток, збільшувати виробничі потужності та платити податки. Це відбувається за рахунок вдалого та вчасного перерозподілу ресурсів, далекоглядній зовнішньоекономічній політиці, яка призвела до отримання економічних вигод від коливання курсу валют, оптимізації витрат» [6].

Безумовно, прагнення ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ» до соціально відповідального та екологічно орієнтованого бізнесу є не лише прогресивним трендом, але й має надзвичайне значення, враховуючи специфіку її діяльності. Компанія, що спеціалізується на зборі, очищенні, відведенні води, інженерному облаштуванні та благоустрої територій, безпосередньо впливає на навколишнє середовище та використовує природні ресурси. Тому для компанії відповідальне ставлення до екології стає не просто етичним вибором, а й ключовим фактором сталого розвитку та конкурентоспроможності.

Впровадження принципів соціальної та екологічної відповідальності, включаючи раціональне використання водних ресурсів, мінімізацію впливу на екосистеми під час інженерних робіт та благоустрою, є невід'ємною частиною успішного функціонування підприємств, діяльність яких пов'язана з водними ресурсами та навколишнім середовищем. Демонстрація цих цінностей не тільки сприяє формуванню позитивного іміджу компанії серед споживачів, які все більше цінують екологічно чисті послуги та відповідальний бізнес, але й відкриває нові ринкові можливості, зокрема на міжнародному рівні, де вимоги до екологічних та соціальних стандартів є особливо високими. Таким чином, для ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ» інтеграція принципів соціальної та екологічної відповідальності є стратегічно важливим кроком, що відповідає як сучасним бізнес-трендам, так і специфіці галузі, в якій вона працює.

Оскільки ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ» працює на ринках України, Європи, США та Канаді, доля експорту в об'ємі продаж, щорічно змінюється.

Таб. 2.7. Аналіз обсягу реалізованої продукції в розрізі країн

Країна	2023 рік		2024 рік		Обсяг 2024/2023, %
	Обсяг, тис. Гривень	Частка %	Обсяг, тис. гривень	Частка %	
Україна	166413	32.59	119785	19.20	50
США	95233	18.67	150178	24.03	109
Канада	5889	1.15	14438	2.31	171
Румунія	83086	16.24	146986	23.54	123
Іспанія	12486	2.44	19275	3.09	107
Польща	52800	10.35	75766	12.14	100
Молдова	12131	2.37	22400	3.59	128
Інші	82878	16.20	75474	12.09	63
Разом	511326	100.00	623342	100.00	122

Джерело: внутрішній управлінський звіт ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ»

Розгляд географії збуту ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ» за 2023-2024 роки показує рішучий крок до глобалізації бізнесу. Відбувається стратегічне

перерозподілення експортних зусиль зі значним зменшенням орієнтації на внутрішній ринок. Натомість, компанія стрімко нарощує обсяги продажів за кордоном, де США та Румунія виступають як нові ключові експортні хаби. Помітна також активізація на ринку Канади, що сигналізує про амбітні плани щодо північноамериканського регіону. Загалом, динаміка свідчить про успішну трансформацію «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ» в міжнародного гравця, підкріплену суттєвим зростанням загальних обсягів реалізації. Це відображає здатність компанії ефективно конкурувати на світовому ринку та знаходити нові точки зростання за межами України.

Таб. 2.8. Частка експорту окремих товарних груп у розрізі країн (%).

Товарна група/категорія	США	Канада	Румунія	Польща	Іспанія	Молдова	Франція, ВБ, інші
Поверхнєве водовідведення	9	7	28	36	4	6	10
Герметики	12	18	9	19	12	21	9
Люки	7	9	12	16	19	14	17
Інокспарк	42	13	6	6	10	5	18
Геоматеріали	4	-	12	30	10	18	26
Благоустрій	4	2	10	16	32	12	24
Настили та сходи	28	24	9	7	11	8	12
Брудозахист	5	17	15	29	8	20	6

Джерело: внутрішній управлінський звіт ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ»

«Ринки різних країн по різному споживають ту чи іншу продукцію компанії. Проаналізувавши експорт підприємства за товарними групами (таб.8.), можна зробити висновок, що бестселером відвантажень на ринки США та Канади є продукція та вироби з нержавіючої сталі. Ринок Польщі та Румунії зорієнтований на продукти з пластику та оцинкованої сталі. Центральна та Південна Європа зосереджена на виробах з нержавіючої сталі та пластику» [36].

Проаналізувавши більш ніж 800 позицій основних товарів, які експортуються ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ», можна зробити висновок, що 98% експорту підприємства складають товари власного виробництва і лише 2 % товари, вироблені в інших країнах. Це в основному допоміжна продукція, така як геотекстиль виробництва Естонії та однокомпонентний герметик виробництва Польщі, які виготовляються на замовлення підприємства під брендом «ВОДАЛЕНД».

Аналіз основних позицій товарів, які імпортуються ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ», свідчить що підприємство імпортує в основному обладнання, комплектуючі та сировину. Найбільше операцій з імпорту припадає на Китай, Польщу, та Туреччину.

Тому, ТОВ «Водаленд Індастрі» є активним учасником зовнішньоекономічної діяльності, здійснюючи як експорт продукції власного виробництва, так і імпорт сировини, комплектуючих та обладнання. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства організована відповідно до чинного законодавства України з урахуванням міжнародних стандартів, що забезпечує високий рівень відповідності облікових і правових процедур міжнародній практиці.

Таким чином, зовнішньоекономічна діяльність ТОВ «Водаленд Індастрі» є стратегічно важливою складовою його бізнес-моделі. Високий рівень експорту, орієнтація на різні ринки, гнучкість у реагуванні на зміни попиту, а також ефективне управління імпортними потоками забезпечують стабільність роботи підприємства в умовах турбулентного зовнішнього середовища та сприяють його подальшому розвитку на міжнародній арені.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ОБЛІКОВОГО- АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Стратегії вдосконалення обліку та управління зовнішньо-економічною діяльністю

У сучасному глобалізованому середовищі ефективне ведення зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) є ключовим фактором конкурентоспроможності та сталого розвитку українських підприємств. В умовах динамічних змін світової економіки, посилення конкуренції та геополітичних викликів, постійний пошук шляхів підвищення ефективності ЗЕД стає не просто необхідністю, а стратегічною передумовою для забезпечення життєздатності та зростання.

Досягнення цих цілей нерозривно пов'язане з функціонуванням ефективного організаційно-економічного механізму, який, як визначено, являє собою багатоаспектну сукупність практичних заходів, економічних та організаційних засобів, методів управління та регуляторів, а також управлінських рішень, що забезпечують досягнення стратегічних і тактичних цілей підприємства. У цьому контексті особливої актуальності набуває процес формування такого механізму, адже «у сучасних умовах він полягає у створенні комплексної та адаптивної системи, яка б враховувала всі аспекти діяльності підприємства, включаючи управління ресурсами, впровадження інновацій, розвиток персоналу, фінансове планування та інтеграцію розвитку» [9].

Правильна організація зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) на підприємстві є комплексною роботою, що вимагає детального вивчення ринкової кон'юнктури, ідентифікації потенційних покупців, конкурентів та партнерів. Вона також передбачає налагодження ділових контактів, проведення конференцій та переговорів, а також укладання та підписання міжнародних

договорів. Саме тому, для ефективного здійснення ЗЕД, підприємствам необхідно побудувати ефективну структуру управління зовнішньоекономічною діяльністю. Ця структура має бути адаптована до динамічних умов міжнародного ринку та забезпечувати координацію всіх процесів, від аналізу до реалізації та контролю.

ТОВ «Водаленд Індастрі» управляє зовнішньоекономічною діяльністю, враховуючи ретельний аналіз ринкової ситуації, її динаміку та ймовірну реакцію ринку на управлінські рішення. Управління ЗЕД підприємства, за своїм функціональним змістом, являє собою систему дій і рішень, спрямованих на формування, розвиток та реалізацію конкурентних переваг в умовах глобального ринку. Такий підхід дозволяє підприємству проактивно реагувати на зміни зовнішнього середовища та забезпечувати стабільний розвиток зовнішньоекономічної діяльності.

Зовнішньоекономічна діяльність ТОВ «Водаленд Індастрі» функціонує в умовах багатофакторного зовнішнього середовища, що генерує низку суттєвих викликів та ризиків. Основними з них є посилена конкуренція з боку іноземних підприємств, що випускають аналогічну продукцію, а також складне та часто непередбачуване міждержавне регулювання. Останнє проявляється у формі квотування поставок, застосуванні антидемпінгових заходів, а також протекціоністського митного та податкового законодавства різних країн, що вимагає постійної адаптації та моніторингу.

Крім того, діяльність підприємства обтяжується низкою специфічних ризиків, притаманних міжнародній торгівлі. До них належать ризики втрати або пошкодження партій продукції через природні катаклізми чи транспортні катастрофи, ймовірність яких зростає пропорційно до збільшення відстані перевезень. Також значним викликом є можливе невиконання іноземними партнерами своїх зобов'язань, що може бути спричинено не лише фінансовими труднощами, а й політичною нестабільністю в їхніх країнах, зміною законодавства або форс-мажорними обставинами.

Таким чином, ефективне управління зовнішньоекономічною діяльністю ТОВ «Водаленд Індастрі» потребує комплексного врахування складності зовнішнього середовища, системної оцінки ризиків та розробки адаптивних стратегій для їх мінімізації. З метою подальшого вдосконалення управління зовнішньоекономічною діяльністю ТОВ «Водаленд Індастрі» було запропоновано низку ефективних методів та інструментів:

1. Впровадження предиктивної аналітики та систем на основі штучного інтелекту (ШІ) для зовнішньоекономічної діяльності. У сучасному глобалізованому середовищі, що характеризується високою динамікою та зростаючою складністю, здатність підприємства до передбачення майбутнього та проактивного управління стає вирішальною конкурентною перевагою. Впровадження предиктивної аналітики та систем на основі штучного інтелекту (ШІ) для зовнішньоекономічної діяльності підприємства є фундаментальною трансформацією управлінського підходу, що дозволяє перейти від реактивного реагування до випереджаючого стратегічного планування.

Вагома роль цієї рекомендації полягає у можливості вибудовувати складні прогностичні моделі, які виявляють приховані закономірності та тенденції у глобальних даних. ШІ-технології забезпечують високоточне прогнозування ключових ринкових змін та потенційних ризиків: від динаміки попиту на міжнародних ринках і коливань валютних курсів до змін у міжнародному регуляторному середовищі та оцінки геополітичної стабільності. Це дозволяє підприємству ідентифікувати не лише загрози, а й неочевидні, але надзвичайно перспективні можливості для розширення та диверсифікації діяльності. Такий підхід революціонує процес прийняття рішень, роблячи їх науково обґрунтованими та випереджаючими. Впровадження цих інноваційних систем, незважаючи на початкові інвестиції, позиціонує підприємство як технологічного лідера, забезпечуючи його сталий розвиток та значне підвищення конкурентоспроможності на міжнародній арені за рахунок оптимізації планування, зниження ризиків та максимізації потенційних вигод.

2. Формування екологічних та стійких ланцюгів постачання. Формування екологічних та стійких ланцюгів постачання є критично важливим аспектом зовнішньоекономічної діяльності підприємства, що дозволяє вибудовувати довгострокову конкурентну перевагу. Стратегічна цінність цієї рекомендації полягає у її двосторонньому ефекті: вона одночасно підвищує екологічну відповідальність та зміцнює операційну безпеку. Для компанії пропонується впровадження інтегрованої системи управління ланцюгами постачання, яка включає систематичний відбір екологічно відповідальних постачальників, оптимізацію логістики для зниження викидів, використання енергоефективного пакування та впровадження принципів циркулярної економіки. Крім того, це передбачає розробку гнучких планів реагування на ризики, диверсифікацію джерел постачання, створення стратегічних запасів та використання технологій для прогнозування й запобігання збоєм. Впровадження такої системи надасть компанії значні переваги: суттєво знизить операційні ризики, підвищить ефективність ресурсів та забезпечить стабільність функціонування, що зміцнить її репутацію та посилить конкурентні позиції на міжнародних ринках.

3. Відображення переліку ринків реалізації у фінансовій звітності підприємства. Фінансова звітність підприємства складена коректно, проте для підвищення її інформаційної цінності та зміцнення довіри стейкхолдерів рекомендується відображати деталізований перелік ринків реалізації продукції. Це є актуальним кроком у сучасній ЗЕД, що вимагає максимальної прозорості. Така інформація є надзвичайно цінною для зовнішніх користувачів (інвесторів, кредиторів, аналітиків). Вона дозволяє комплексно оцінювати ризики та потенціал зростання підприємства через географічну диверсифікацію. Прозора звітність сприяє прийняттю обґрунтованих інвестиційних рішень, знижує інформаційну асиметрію та демонструє відповідність принципам корпоративного управління (ESG). У підсумку, це підвищує довіру до підприємства, покращує його інвестиційний імідж та забезпечує легший доступ до капіталу й нових міжнародних партнерств.

4. Впровадження методики аналітичної оцінки ефективності зовнішньої співпраці через систему ключових показників (KPIs). Ефективне управління ЗЕД потребує точного вимірювання, тому ключовим шляхом покращення є розробка та впровадження методики оцінки ефективності зовнішньої співпраці на основі чітко визначених KPI. Це дозволить підприємству перейти до обґрунтованого аналізу та стратегічних рішень, забезпечуючи постійний моніторинг ЗЕД для оперативного реагування. Система KPI охоплюватиме як фінансові показники (рентабельність, оборотність заборгованості, ефективність валютних операцій), так і якісні (надійність партнерств, динаміка ринкової частки). Систематичний моніторинг цих KPI дозволить регулярно порівнювати результати із запланованими показниками та бенчмарками, оперативно виявляти відхилення та коригувати стратегії, роблячи цю методику потужним інструментом для оптимізації ЗЕД та сталого розвитку.

«Спектр напрямів удосконалення зовнішньоекономічної діяльності компанії є надзвичайно широким. Підприємству критично важливо серед усіх можливих варіантів розвитку зовнішньоекономічних зв'язків обирати та зосереджуватися на тих напрямках, які є реально здійсненними та найбільш перспективними для досягнення стратегічних цілей» [36]. Цей процес вимагає глибокого аналізу та виваженого підходу, враховуючи як внутрішні можливості підприємства, так і зовнішні ринкові умови

«Також для підвищення ефективності ЗЕД підприємства та забезпечення конкурентоспроможності підприємства на зовнішньому ринку варто формувати стратегію зовнішньоекономічної діяльності. При створенні стратегії необхідно проводити комплексний аналіз діяльності підприємства з використанням методів SWOT-аналізу, що дозволить виявити сильні та слабкі сторони діяльності підприємства та здійснити групування показників, щоб виявити потенціал розвитку підприємства» [16].

Також, одним з важливих чинників розвитку ЗЕД в Україні є зосередження торговельної діяльності на світовому ринку, що дозволить примножити роль

української економіки, стимулювати іноземні капіталовкладення та сприяти створенню спільних підприємств. Оскільки Україна наразі є кандидатом на членство в ЄС, подальше співробітництво з Європейським Союзом становить пріоритет зовнішньоекономічної політики. Позитивна динаміка товарообігу та результати зовнішньоекономічної діяльності України, у поєднанні з принципами Угоди про зону вільної торгівлі (ЗВТ) з ЄС, відкривають нові можливості для лібералізації тарифних та нетарифних інструментів. Впровадження ЗВТ ініціює процес глибокого економічного зближення між Україною та країнами Європейського Союзу, забезпечуючи формування уніфікованих правил торгівлі, що ґрунтуються на чинних у ЄС процедурах та технічних регламентах.

Отже, для українських компаній стає абсолютним імперативом приділяти першочергову увагу зазначеним вище чинникам, які формують фундаментальну основу для проривного розвитку зовнішньої торгівлі. Систематичне вдосконалення цих напрямів не просто зумовить зростання, а каталізує досягнення найвищого рівня виробництва, забезпечить неперевершену рентабельність продукції та значно підвищить її глобальну конкурентоспроможність. Це, своєю чергою, радикально покращить імпорتنі та експортні позиції українських підприємств на світовому ринку, відкриваючи нові горизонти для сталого зростання та процвітання.

3.2 Підвищення ефективності внутрішнього аудиту зовнішньоекономічної діяльності на підприємстві

В умовах посилення глобальної конкуренції та постійних трансформацій у світовій економіці, ефективний внутрішній аудит зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) стає не просто бажаним елементом корпоративного управління, а життєво необхідним інструментом для українських підприємств. Він дозволяє не тільки забезпечити відповідність міжнародним стандартам та національному законодавству, а й своєчасно виявити ризики, оптимізувати бізнес-процеси та

суттєво підвищити загальну ефективність міжнародної діяльності. Даний розділ присвячений ґрунтовному дослідженню та розробці шляхів удосконалення системи внутрішнього аудиту зовнішньоекономічної діяльності, що сприятиме зміцненню конкурентних позицій підприємства на міжнародній арені та забезпеченню його сталого розвитку.

Для забезпечення ефективного контролю експортно-імпортних операцій, особливо в умовах зростаючої складності зовнішньоекономічної діяльності, критично важливим є створення або суттєве посилення відділів внутрішнього аудиту на підприємствах. Ця позиція підтверджується визначенням внутрішнього аудиту як «діагностичного засобу в управлінні підприємством, адже внутрішні аудитори проводять експертну оцінку тих процесів, що мають місце на підприємстві, оцінюючи облікову політику, правильність реєстрації господарських процесів, правильність перенесення даних до реєстрів бухгалтерського обліку, а потім і до звітних форм, діяльність внутрішньогосподарського контролю, який здійснюється структурними підрозділами підприємства» [3, с.3]. Водночас, для забезпечення максимальної об'єктивності та дієвості такого діагностичного інструменту, надзвичайно важливо, щоб внутрішній аудит функціонував як незалежна діяльність на підприємстві. Як зазначається, «основне завдання внутрішнього аудиту - забезпечити ефективність функціонування всіх підрозділів підприємства на всіх рівнях управління, а також захистити законні майнові інтереси підприємства та його власників...» [15]. Таким чином, належне організаційне забезпечення функціонування внутрішнього аудиту є передумовою для успішної реалізації його діагностичної та захисної функцій.

Такий підхід надасть керівництву надійний інструмент для моніторингу діяльності структурних підрозділів, дозволяючи своєчасно виявляти та розвивати найбільш перспективні напрямки. За таких умов удосконалення системи внутрішнього аудиту ЗЕД матиме комплексний позитивний вплив: не тільки на розвиток аудиторської діяльності як такої, а й на державу в цілому,

оскільки сприятиме збільшенню ефективності контролю у сфері зовнішньоекономічної діяльності та підвищенню якості виконання експортно-імпортних операцій. Це, в свою чергу, позитивно позначиться на надходженнях до бюджету та зміцненні торгового балансу країни.

Враховуючи значний рівень ризику та складність зовнішньоекономічних операцій, ТОВ «Водаленд Індастрі» вже визнало важливість наявності системи внутрішнього аудиту. Це є значним кроком на шляху до підвищення фінансової стабільності та загальної ефективності компанії. Однак, з огляду на динаміку міжнародного бізнес-середовища та постійні зміни у законодавстві, існуюча система внутрішнього аудиту потребує подальшого системного розвитку та вдосконалення. Це дозволить їй повноцінно виконувати свої функції, забезпечуючи комплексний контроль та надаючи якісну інформацію для прийняття управлінських рішень.

Для досягнення поставленої мети, ми проаналізували діяльність відділу внутрішнього аудиту компанії ТОВ «Водаленд Індастрі» (Рис. 3.1) та запропонували нову, систематизовану модель планування внутрішнього аудиту ЗЕД. Вона передбачає ретельне формулювання мети та завдань аудиту, детально згрупованих у розрізі ключових об'єктів. Такий структурований підхід дозволяє не тільки систематизувати аудит, але й забезпечити його комплексність, охопивши як фінансові, так і операційні аспекти зовнішньоекономічної діяльності, а також дотримання нормативних вимог.

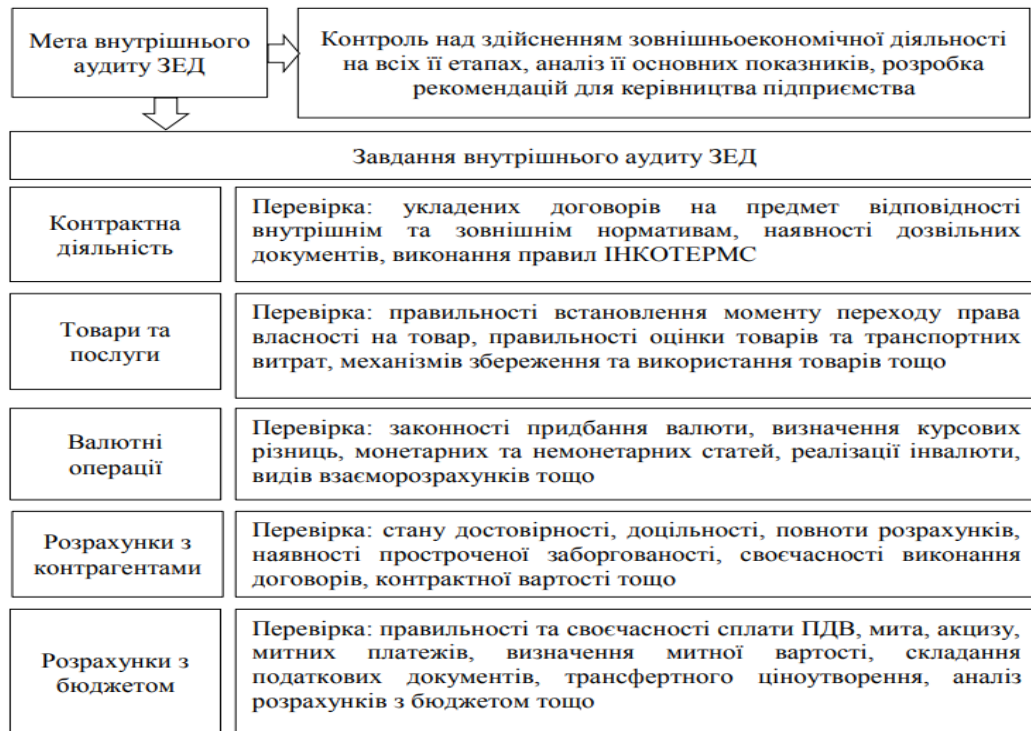

Рисунок 3.1 – Мета та завдання внутрішнього аудиту ЗЕД в ТОВ «Водаленд Індастрі»

- Удосконалення аудиту операцій з товарами та послугами. Внутрішній аудит операцій з товарами та послугами в зовнішньоекономічній діяльності є фундаментальним для забезпечення відповідності умов контрактів, належної якості продукції та дотримання всіх дозвільних вимог. Особливу увагу під час такого аудиту ми рекомендуємо приділяти операціям, які здійснюються безпосередньо до або після звітних дат (наприклад, кінець кварталу, року). Оскільки, існує високу вірогідність відображення таких операцій у невідповідних періодах, що може суттєво спотворювати фінансову звітність, впливати на податкові зобов'язання та спотворювати реальну ефективність діяльності підприємства. У зв'язку з цим, запропоновано посилити процедури внутрішнього аудиту саме для цих операцій, запровадивши розширені перевірки наявності сертифікатів відповідності, ліцензій, дозволів на ввезення/вивезення, а також ретельну верифікацію відповідності фактичних дат відвантаження/оприбуткування товару датам, зазначеним у первинних документах та облікових реєстрах. Це включає крос-перевірку даних із

логістичними документами, складськими записами та банківськими виписками. Таке вдосконалення дозволить ТОВ «Водаленд Індастрі» значно підвищити достовірність обліку та звітності за операціями з товарами та послугами, мінімізувати ризики некоректного визнання доходів та витрат, а також забезпечити повну відповідність вимогам національного та міжнародного законодавства.

- Аудит розрахунків з контрагентами. Під час аудиту розрахунків з контрагентами у зовнішньоекономічній діяльності ключова роль відводиться забезпеченню достовірного відображення залишків дебіторської та кредиторської заборгованості, що є фундаментальним для формування коректної фінансової звітності підприємства. Зважаючи на значні обсяги та складність міжнародних операцій, існує висока вірогідність виникнення некоректних даних або ризиків непогашення зобов'язань з боку контрагентів. З метою мінімізації цих ризиків та підвищення ефективності контролю, запропоновано комплекс заходів, що включає запровадження регламентованих періодичних звірок з усіма ключовими зовнішньоекономічними контрагентами. Крім того, особливу увагу рекомендовано приділяти системній оцінці кредитоспроможності та надійності контрагентів, а також ризику непогашення заборгованості з їхнього боку, що може передбачати аналіз їхньої ділової репутації, фінансового стану та попереднього досвіду співпраці. Впровадження таких пропозицій дозволить внутрішньому аудиту ТОВ «Водаленд Індастрі» не лише забезпечити максимальну достовірність облікових даних щодо розрахунків, а й суттєво знизити ризики виникнення безнадійної дебіторської заборгованості, покращити управління грошовими потоками та підвищити фінансову стійкість підприємства в цілому.

- Удосконалення аудиту розрахунків з бюджетом та митними платежами. Контроль за розрахунками з бюджетом та митними органами є стратегічно важливим для мінімізації податкових ризиків та фінансових санкцій у зовнішньоекономічній діяльності підприємства. Поточний аудит вже охоплює

перевірку обґрунтованості бази оподаткування, коректності відображення ПДВ та митних платежів, а також дотримання податкових правил при експортно-імпорتنих операціях. Проте, для виведення цього аспекту внутрішнього контролю на принципово новий рівень та забезпечення проактивного управління ризиками, ми пропонуємо запровадити спеціалізований модуль або автоматизовану систему моніторингу податкових та митних ризиків. Ця система, інтегрована з обліковими даними компанії, дозволить здійснювати моніторинг змін у податковому та митному законодавстві в режимі реального часу, автоматично ідентифікувати потенційні відхилення від нормативних вимог, а також проводити оперативний аналіз впливу зовнішньоекономічних операцій на податкові зобов'язання. Крім того, такий модуль сприятиме превентивному виявленню випадків некоректного застосування міжнародних угод про уникнення подвійного оподаткування та аналізу ефективності використання податкових пільг.

Впровадження цієї інноваційної пропозиції дозволить компанії не лише забезпечити бездоганну відповідність вимогам фіскальних органів, а й суттєво підвищити ефективність податкового планування, мінімізувати ймовірність нарахування штрафів та пені, а також отримати надійний інструмент для оперативного прийняття рішень щодо оптимізації податкового навантаження в контексті ЗЕД.

Важливою складовою забезпечення ефективності будь-яких удосконалень у системі внутрішнього аудиту зовнішньоекономічної діяльності є належне документальне оформлення всіх етапів та отриманих результатів контрольних процедур. «Документальне забезпечення результатів внутрішнього контролю ЗЕД в умовах ризику складається з двох груп документів: робочі документи суб'єктів внутрішнього контролю за результатами перевірки зовнішньоекономічних операцій в умовах ризику; підсумкові узагальнюючі документи, що складаються за результатами виконаних контрольних процедур. Завдяки робочим документам суб'єктів внутрішнього контролю відбувається

документування застосованих прийомів, виконаних контрольних процедур та їхніх результатів» [14].

Наразі, ефективний внутрішній аудит зовнішньоекономічної діяльності в ТОВ «Водаленд Індастрі» ускладнюється розрізненістю та значною сукупністю джерел інформації. Аудиторам доводиться оперувати митними, складськими, технічними, комерційними, транспортними та страховими документами, а також різноманітними транспортно-супровідними документами. Крім того, використовуються реєстри синтетичного та аналітичного обліку з системи 1С, інвентаризаційні описи, фінансова звітність та низка законодавчих і нормативно-правових документів, що регулюють відносини з імпортерами. Така розгалуженість та несистематизованість джерел інформації може суттєво ускладнювати оперативність та повноту аудиторських перевірок, збільшуючи трудомісткість та потенційні ризики. Для вирішення цієї проблеми та підвищення ефективності внутрішнього аудиту ЗЕД, критично важливою є оптимізація та інтеграція системи обліково-аналітичного забезпечення. Це включає:

- Впровадження інструментів автоматизації збору та аналізу інформації (наприклад, використання спеціалізованого програмного забезпечення або модулів ERP-систем для ЗЕД).

- Розробку уніфікованих форм документів для зовнішньоекономічних операцій, що забезпечить єдність та чіткість даних.

- Стандартизацію аудиторських процесів та процедур, що дозволить внутрішньому аудиту швидше отримувати доступ до необхідних даних, проводити більш глибокий та систематичний аналіз, забезпечуючи ефективніше використання існуючих джерел інформації та розширення аналітичних можливостей внутрішнього аудиту.

«Завершальним пунктом проведеного аудиту є надання аудитором аудиторського звіту, в якому узагальнюються результати проведеного

аудиторського дослідження власнику та надаються рекомендації керівництву суб'єкта господарювання» [31, с.183].

Таким чином, запропоновані напрямки та методи вдосконалення внутрішнього аудиту нададуть можливість значно скоротити час на проведення перевірок та розкриють нові можливості для більш раціонально організованого контролю на ТОВ «Водаленд Індастрі». Це сприятиме підвищенню прозорості, ефективності та безпеки здійснення зовнішньоекономічної діяльності компанії в умовах сучасного глобального ринку.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

У сучасному динамічному економічному середовищі, наявність вичерпної та достовірної інформації про зовнішньоекономічну діяльність (ЗЕД), підкріпленої ефективною системою внутрішнього контролю та регулярними аудиторськими перевітками, набуває першочергового значення. Саме такі дані є основою для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень та вибору стратегічних напрямків розвитку підприємства, дозволяючи максимізувати ефективність ЗЕД та мінімізувати потенційні ризики. Однак, попри усвідомлення критичної важливості цих аспектів, сучасна організація обліку та аудиту зовнішньоекономічних операцій часто стикається з комплексом невирішених питань. Це, зокрема, стосується складнощів, пов'язаних із адаптацією вітчизняного законодавства до динамічних міжнародних стандартів, а також специфіки оподаткування зовнішньоекономічних операцій, що може створювати виклики для достовірного відображення інформації та ефективного здійснення внутрішнього контролю.

Саме тому ключове місце в системі бухгалтерського обліку та аудиту ЗЕД посідають такі ключові об'єкти, як розрахунки з іноземними покупцями та замовниками, облік взаєморозрахунків з бюджетом в частині нарахування та сплати податків і обов'язкових платежів, коректне оприбуткування товарів та формування їхньої контрактної і митної вартостей, проведення валютних операцій, а також відображення витрат та доходів, що виникають від ЗЕД. Для ефективного управління цими об'єктами активно використовується традиційний інструментарій бухгалтерського обліку, що включає ретельне документування, обґрунтовану оцінку та калькулювання, системне застосування рахунків та принципу подвійного запису, а також підготовку комплексної фінансової та податкової звітності.

Об'єктом дослідження кваліфікаційної роботи обрано Товариство з обмеженою відповідальністю «Водаленд Індастрі», яке спеціалізується на

комплексному інженерному облаштуванні та благоустрої територій, охоплюючи виробництво систем поверхневого дренажу, каналізаційних люків, ландшафтних матеріалів, систем захисту від бруду, решіткових настилів та садово-паркового обладнання. Проведений фінансово-господарський аналіз діяльності підприємства виявив, що, попри загальну стабільність, існують певні показники, які потребують посиленої уваги. Зокрема, у сучасних економічних умовах компанія стикається з викликами, пов'язаними з впливом валютних коливань та потребою в подальшому зміцненні фінансової стійкості, що підкреслює важливість ефективного управління зовнішньоекономічною діяльністю.

Ведення обліку зовнішньоекономічної діяльності на ТОВ «Водаленд Індастрі» здійснюється на основі чинних законодавчих та нормативних актів, з використанням автоматизованої системи обліку. Облік імпорتنих та експортних операцій відбувається згідно з відповідними національними стандартами та методиками, що забезпечує системність та достовірність відображення даних.

Паралельно з обліком, аудит зовнішньоекономічної діяльності є невід'ємною складовою процесу незалежного аудиту фінансової звітності, основною метою якого є підтвердження достовірності представлених даних. Критично важливою є достовірна інформація про здійснення ЗЕД, особливо під час перевірок шляхом внутрішнього аудиту, оскільки вона відіграє вирішальну роль у процесі прийняття стратегічних управлінських рішень та у виборі подальших напрямків розвитку підприємства. Крім того, зовнішньоекономічна діяльність в Україні супроводжується низкою характерних ризиків, таких як політичні, транспортні, технічні, валютні, організаційні та природні, комплексний аналіз та управління якими є критично важливим для забезпечення стабільності та успішності підприємства на міжнародній арені. Проблеми обліку, включаючи складнощі з оподаткуванням та відповідністю національним стандартам, безпосередньо впливають на ефективність функціонування суб'єкта господарювання на міжнародному ринку.

Для подальшого підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності ТОВ «Водаленд Індастрі» було розроблено низку рекомендацій. Це включає посилення прозорості фінансової звітності шляхом детального відображення ринків реалізації, що надасть зовнішнім користувачам глибше розуміння географічної диверсифікації та потенціалу зростання.

Додатково, для мінімізації ризиків та підвищення достовірності обліку, рекомендується оптимізувати організаційну структуру бухгалтерії зі спеціалізацією на ЗЕД, а також посилити систему внутрішнього контролю. Це передбачає зміцнення відділу внутрішнього аудиту, який діятиме на підставі чітко розробленого та затвердженого положення. Також було розроблено програму внутрішнього аудиту зовнішньоекономічних операцій із зазначенням етапів аудиторської перевірки, відповідального за виконання та робочих документів для кожного етапу. Крім того, критично важливим є впровадження комплексної методики аналітичної оцінки ефективності зовнішньої співпраці на основі системи ключових показників (KPIs) для постійного моніторингу, порівняння та оперативного реагування на відхилення.

Таким чином, реалізація представлених удосконалень у контексті сучасних глобальних викликів та дієвої організації обліку, оподаткування і внутрішнього аудиту на підприємстві сприятиме значному покращенню облікового процесу, пришвидшенню прийняття обґрунтованих управлінських рішень, підвищенню прозорості фінансової інформації, мінімізації валютних та податкових ризиків, а також загальному підвищенню ефективності та сталого розвитку компанії, зміцнюючи її конкурентні позиції на міжнародній арені.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акименко О. Ю. Формування механізму сучасного регулювання зовнішньоекономічної діяльності як важливої передумови розвитку експортно орієнтованого виробництва: Науковий вісник Ужгородського національного університету. Вип. 24. Ч.1. 2019. С. 5–9.
2. Багрова І.В., Редіна Н.І., Власик В.Є. Зовнішньоекономічна діяльність підприємств : підручник, за ред. І. В. Багрової. Київ : ЦНЛ, 2024. 580 с.
3. Боброва І. В. Організація внутрішнього аудиту на підприємстві. Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. Вінниця, 2020.
4. Боднарчук О. І. Поняття «зовнішньоекономічна діяльність» та етапи її розвитку в Україні. Юридичний науковий електронний журнал 2019. С.83– 86.
5. Васюренко В. О. Фінансове регулювання зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання. Суми. 2010. 20 с.
6. Внутрішній управлінський звіт ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ».
7. Гобела В.В. Управління зовнішньоекономічною діяльністю& Management of Foreign Economic Activity :навчальний посібник. Львів, 2021. 244 с.
8. Господарський кодекс України: Кодекс України від 16.01.2003р. №436-IV: станом на 8 березня 2024р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 10.05.2025).
9. Дем'яненко, Т. Формування організаційно-економічного механізму управління розвитком промислового підприємства. Development Service Industry Management. 2024. С.19–25. [https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7\(3](https://doi.org/10.31891/dsim-2024-7(3) (дата звернення: 10.04.2025).
10. Донець Л. І. Економічні ризики та методи їх вимірювання : навчальний посібник. Центр навчальної літератури. Київ, 2006. 312 с.
11. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999. № 40. С. 365. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення: 10.04.2025).

12. Закон України Про зовнішньоекономічну діяльність. Відомості Верховної Ради УРСР (ВВР), 1991. № 29. С. 377. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення: 10.04.2025).
13. Закон України «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999. № 5-6. С. 44. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/351-14#Text> (дата звернення: 10.04.2025).
14. Кінзерська, Н. Методичне забезпечення внутрішнього контролю зовнішньоекономічної діяльності підприємств торгівлі. Економіка та суспільство, 2021. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-27-34> (дата звернення: 10.05.2025).
15. Коблянська Г.Ю., Бобошко В.С. Організація внутрішнього аудиту на підприємстві. Облік і фінанси АПК: освітній портал. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/organizaciya-vnutrishnogo-audit-u-na-pidpriemstvi.html> (дата звернення: 10.04.2025).
16. Ковтун Е. О., Поліщук І. В., Турець Ю. М. Шляхи оптимізації зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Ужгород, 2016. С. 175-177.
17. Козак Ю. Г. Міжнародна економіка: в питаннях та відповідях: підруч./ Ю. Г. Козак. Центр учбової літератури, Київ, 2017. 228 с.
18. Козик В. В., Панкова Л. А., Карп'як Я. С., Григор'єв О. Ю., Босак А. О. Зовнішньоекономічні операції і контракти : навч. посіб. Київ, 2014. 608с.
19. Конституція України : відомості Верховної Ради України (ВВР), № 30. 1996. С. 141.
20. Машталір Я. П. Механізм управління зовнішньоекономічною діяльністю машинобудівного підприємства: автореф. дис. канд. екон. наук. Хмельницьк. 2009. 20 с.

21. Митний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996. № 30. С. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 10.04.2025).
22. Мінченко А. О., Мазур А. В. Міжнародні нормативні акти як джерела регулювання зовнішньоекономічних відносин та їх співвідношення із національним законодавством України. Підприємництво, господарство і право. 2021. С. 64–68.
23. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затв. наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99> (дата звернення: 10.04.2025).
24. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів», затв. наказом Міністерства фінансів України від 10.08.2000 № 193. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00#Text> (дата звернення: 10.04.2025).
25. Огородник В. О. Вплив нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на соціально-економічний розвиток. Науковий вісник Ужгородського Університету. Випуск 1 (61). Ужгород, 2023. С. 147–153.
26. Орлов І. В. Бухгалтерський облік і контроль зобов'язань суб'єктів господарювання: теор. і методол.: монографія. Житомир, 2010. С. 40.
27. Панасюк В. М., Мужевич Н. В., Трубіцина О. В. Російсько-українська війна як каталізатор змін у сфері оподаткування експорту сільгосппродукції. Проблеми розвитку економіки. Журнал стратегічних економічних досліджень. № 1(18). 2024.
28. Підприємство в системі зовнішньоекономічної діяльності. Роль підприємства у розвитку зовнішньоекономічної діяльності країни. Навчальні матеріали онлайн. : веб-сайт. URL: https://pidru4niki.com/2015101166705/ekonomika/pidpriyemstvo_sistemi_zovnishno_ekonomichnoyi_diyalnosti (дата звернення: 01.03.2025).

29. Податковий кодекс України No2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 10.04.2025).
30. Приймаченко Д. В., Приймаченко Д. Д. Правове забезпечення реалізації міжнародних зобов'язань України в сфері зовнішньоекономічної діяльності. Правова позиція. № 1 (38). 2023. С. 59–65.
31. Скорба, О.А. Поняття аудиту ефективності використання нематеріальних активів. Сучасні тенденції розвитку обліку, контролю й аналізу нематеріальних активів: монографія : За ред. Ф.О. Журавки. Суми, 2015. С. 175-184.
32. Титаренко Л. М. Міжнародна економічна політика України: сучасні виклики та перспективи. Глобальні та національні проблеми економіки. Випуск 22. 2018. С. 114–118.
33. Товариство з обмеженою відповідальністю "Водаленд Індастрі". Clarity Project. URL: <https://clarity-project.info/edr/31276864> (дата звернення: 10.03.2025).
34. Товариство з обмеженою відповідальністю "Водаленд Індастрі". YouControl. Електронний ресурс. URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/31276864/. (дата звернення: 10.04.2025).
35. Фінансова звітність ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ» за 2023-2024 рр., форма №1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)». Clarity Project. URL: <https://clarity-project.info/edr/31276864> (дата звернення: 10.05.2025).
36. Хоменко М.О. Шляхи удосконалення зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Вінницький Національний Технічний Університет. Вінниця. 2018.
37. Штатний розпис ТОВ «ВОДАЛЕНД ІНДАСТРІ».
38. Швед В.В. Міжнародна інвестиційна діяльність: навчальний посібник. Вінниця, 2017. 122 с.